Ἀριθ. 442 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Θ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΖ'

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12. Ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.— Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39.

17 Ἰουνίου 1884

ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ὅτε μ' ἐστρατολόγουν διὰ τὸ ἔντιμον τῶν ῥαπτῶν ἐπάγγελμα, οὐδεμία ὑπόσχεσίς των ἐνεποίησεν ἐπὶ τῆς παιδικῆς μου φαντασίας τόσον γοητευτικὴν ἐντύπωσιν, ὅσον ἡ διαβεβαίωσις, ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔμελλον νὰ ῥάπτω τὰ φορέματα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως.

Ἐγνώριζον πολὺ καλὰ ὅτι ἡ *βασιλοπούλαις* ἔχουν ἐξαιρετικήν τινα ἀδυναμίαν εἰς τὰ ῥαφτόπουλα, μάλιστα, ὅταν αὐτὰ ἠξεύρουν νὰ τραγουδοῦν τοὺς ἐπαίνους τῶν θελγήτρων αὐτῶν, ἐνῷ ῥάπτουν τὰ *βλατιά*, μὲ τὰ ὁποῖα στολίζουσι τὰ κάλλη των.

Ἐγνώριζον, πῶς ὅταν ἐρωτευθῇ καμμία βασιλοπούλα μὲ τὸ ῥαφτάκι της, δὲν χορατεύει· μόνον ἐρωτεύεται εἰς τὰ γερά· καὶ ἀρρωστᾷ· καὶ πέφτει στὸ κρεββάτι· καὶ γίνεται τοῦ θανατᾶ· καὶ κανεὶς ἰατρὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἰατρεύσῃ, καμμία μάγισσα νὰ τὴν φέρῃ 'στὰ καλά της. — Ὡς ποῦ φωνάζει ἐπὶ τέλους τὸν πατέρα της ἡ βασιλοποῦλα καὶ τοῦ τὸ λέγει παστρικὰ παστρικά: «Πατεράκι μου, ἢ τὸ ῥαφτόπουλο, ποῦ τραγουδᾷ τόσον εὔμορφα, ἢ θὰ πεθάνω!»

Ὁ βασιλεὺς ἄλλο παιδὶ δὲν ἔχει. Τί νὰ κάμῃ; Φορεῖ τὴν κορώνα του 'στὸ κεφάλι, καὶ πηγαίνει 'στὰ πόδια τοῦ ῥαφτοπούλου καὶ «Ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ 'στὰ χέρια σου!» τοῦ κράζει! «κάμε μου τὴν χάρι νὰ πάρῃς τὴν κόρη μου. Κάμε μου τὴν χάρι νὰ γενῇς γαμβρός μου. Ἀλλὰ δεῖξε δὰ προτήτερα καὶ καμμιὰ παλληκαριά, διὰ νὰ μὴν πέσω ἀπὸ τὴν ὑπόληψί μου, ὡσὰν βασιλέας ὅπου εἶμαι».

Τὸ ῥαφτόπουλο, τοῦ φαίνεται, πῶς ἔχει σκαλώσει 'στὸν λαιμό του κανένα στυφὸ μέσπιλο καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταπιῇ. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶνε ὅτι δὲν ἔχει νὰ καταπιῇ τίποτε, γιατὶ ὡς καὶ τὸ σάλιο του ἐξεράθη μέσ' 'στὸν λάρυγγά του. Τόσο πολὺ ἐφοβήθηκε 'σὰν εἶδε τὸν βασιλέα μὲ τὴν κορώνα!

Ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν κορώνα τοῦ *παπαρίζει* τὸν ὦμο, καὶ τὸ 'ρωτᾷ νὰ τοῦ εἰπῇ καὶ καλά: τί εἶνε ἄξιο τὸ ῥαφτόπουλο νὰ κάμῃ. Περιμένει δὲ μὲ ἐνδόμυχον χαρὰν ν' ἀκούσῃ, ὅτι ὁ ἐπίδοξος γαμβρός του εἶνε ἄξιος νὰ καταιβάσῃ κανένα ζωντανὸ λεοντάρι ἀπὸ τὰ βουνά, ἢ νὰ σκοτώσῃ κανένα δράκοντα, ἢ νὰ κυριεύσῃ κανένα βασίλειο.

Τὸ ῥαφτόπουλο εἰς τὸ μεταξὺ ἐπῆρε θάρρος, ἀλλὰ δι' αὐτὸ δὲν ἔχασε καὶ τὸν νοῦ του νὰ πᾷ νὰ *πετσοκόβεται* μὲ τὰ θηρία διὰ νὰ γείνῃ γαμβρὸς τῆς Μεγαλειότητός του. Τὸ ῥαφτόπουλο εἶνε ἐν γένει εἰρηνικὸς ἄνθρωπος. Καὶ ἐπειδὴ τὰ καταφέρει καλλίτερα ὅταν ψάλλῃ, παρὰ ὅταν ὁμιλῇ, ἀποκρίνεται πρὸς τὸν βασιλέα τραγουδιστὰ τραγουδιστὰ καὶ τοῦ λέγει, πῶς εἶνε ἄξιο καὶ δυνατό —

«νὰ ῥάψῃ τὰ νυφιάτικα χωρὶς ῥαφὴ καὶ ῥάμμα».

«Καλά, βρὲ ἄτιμε!» βάλλει μὲ τὸν νοῦ του ὁ βασιλεὺς ὁ ὁποῖος δὲν συγκινεῖται πολὺ πολὺ ἀπὸ τραγούδια. «Θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ πῶς ξεμυαλίζεις τὸ παιδί μου, ἀφοῦ δὲν ἔχεις ἑνὸς λεπτοῦ παλληκαριὰ μέσ' τὰ στήθη σου!» Ἔπειτα βλέπει τὸ ῥαφτόπουλο μὲ κάτι ἄσχημαις 'ματιαίς, καὶ — «Πολὺ καλά, τοῦ λέγει, Κύρ γαμβρέ! Ῥάψε μου λοιπὸν σαράντα φορεσιαὶς νυφιάτικαις, καθὼς ταριάζουν εἰς μίαν βασιλοπούλαν καὶ πρόσεξε νὰ μὴν τύχῃ καὶ διακρίνω καμμίαν ῥαφήν, καὶ καμμίαν κλωστὴν πουθενά! Φρόντισε ὅμως νὰ τὰς ἔχῃς ἑτοίμους αὔριον πρωὶ πρωί, πρὶν ἐβγῇ ὁ ἥλιος, γιατὶ ἀλλοιῶς— Σοῦ κόβω τὸ κεφάλι!»

Καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν κορώνα δὲν χορατεύει αὐτὴν τὴν στιγμήν. Τὸ ἔχει πάρει ἀπόφασιν ὁ φιλόδοξος ἄνθρωπος, νὰ σκοτώσῃ τὸ ῥαφτόπουλο γιὰ νὰ δώσῃ τὴν κόρη του εἰς κανένα μεγαλοσιάνο!

Κατ' εὐτυχίαν τὸ ῥαφτόπουλο ἔχει σίγουρη τὴν δουλειά του καὶ δὲν σκοτίζεται πολὺ πολύ. Διότι εἶνε —ἄλλοι μὲν λέγουν υἱός, ἄλλοι δὲ λέγουν ἐγγονὸς τῆς Νεράϊδας. Καὶ ἔχει μίαν δακτυλήθραν μὲ πάτο, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ δάκτυλόν του.

Ὅλην ἐκείνην τὴν ἑσπέραν τρώγει καὶ πίνει καὶ διασκεδάζει. Ἐπάνω εἰς τὰ μεσάνυκτα 'ποῦ κοιμοῦνται ὁ *μάστορης* καὶ οἱ *καλφάδες*, ἐβγάλλει τὴν δακτυλήθραν ἀπὸ τὸ δάκτυλόν του, 'παίρνει μίαν χρυσῆν τρίχαν ποῦ ἔχει αὐτοῦ μέσα φυλαγμένην, καὶ καίει τὴν ἀκρίτσα της εἰς τὴν φλόγα τοῦ λυχναρίου. Ἐκεῖ παρουσιάζεται ἐμπρός του ἡ χρυσόμαλλη Νεράϊδα.

— Τί στενοχωρία ἔχεις, ἀγάπη μου;

— Τὸ καὶ τό, ἀποκρίνεται τὸ ῥαφτόπουλο, λέγοντας τὴν ἱστορία.

Ἡ χρυσόμαλλη Νεραΐδα, ποῦ τοῦ ἔχει τάξει νὰ τὸ γλυτώνῃ ὁσάκις κινδυνεύει, χτυπᾷ τὰ λευκά της χεράκια τρεῖς φοραίς, καὶ — διὲς ἐσύ! — Σαράντα λευκονδυμένα Νεραϊδόπουλα, τῶνα εὐμορφότερο ἀπ' τὸ ἄλλο, μὲ κἄτι γλυκὰ τραγούδια, μὲ κἄτι μαργιόλικα λυγίσματα εἰς τὸν ἀέρα, θέτουν κάθε μία ἐμπρὸς εἰς τὸ ῥαφτάκι τὰ πολυτιμότερα ὑφάσματα τῆς οἰκουμένης.

Τὸ ῥαφτόπουλο κόφτει καὶ ἡ νεραΐδες ῥάφτουν· καὶ ῥάφτουν καὶ τραγουδοῦν καὶ ἀστεΐζονται καὶ πειράζουν τὸ ῥαφτόπουλο καμμιὰ φορὰ τόσον ἐρωτότροπα, τόσον γαργαλιστικά, ποῦ ἂν δὲν ἦτον ἡ μητέρα τους ἐκεῖ κοντά, θὰ τοῦ ἔπαιρναν τὸν νοῦ του χωρὶς ἄλλο. Μὰ ἡ χρυσόμαλλη Νεραΐδα ταῖς προσέχει, ταῖς ὁδηγεῖ καὶ ταῖς παρακινεῖ, καὶ τελειώνουν τὰ νυφιάτικα, πρὶν ἢ λαλήσ' ὁ πετεινός, πρὶν ἔβγ' ὁ ἥλιος.

Μόλις προφθάνουν νὰ φύγουν ἡ Νεραΐδες, νὰ καὶ ὁ βασιλέας ποῦ ἐμβαίνει μὲ τὴν κορώνα 'στὸ κεφάλι καὶ μὲ τοὺς δημίους καταπόδι του: Ἔρχεται νὰ σφάξῃ τὸ ῥαφτόπουλο! Ἀλλὰ ἐκεῖ ποῦ ἐμβαίνει βλέπει ταῖς σαράντα νυφιάτικαις φορεσιαῖς κρεμασμέναις εἰς τὸ σχοινὶ χωρὶς ῥαφὴ καὶ ῥάμμα, καὶ θαμβώνουνται τὰ 'μάτια του: Τὸ χρυσάφι καὶ τὸ μαργαριτάρι, ποῦ ἔχουν ἐπάνω κεντημένο, ἀξίζει ὅλο του τὸ ψωροβασίλειο!

Ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν κορώνα δαγκάνει τὰ χείλη του. Παίρνει τὸ ῥαφτόπουλο ἀπὸ τὸ χέρι, τὸ πηγαίνει 'στὸ παλάτι καὶ τοῦ δίδει τὴν κόρην του, καὶ τελειώνει ἡ ἱστορία. —

Ταῦτα πάντα μοὶ τὰ διηγεῖτο ὁ πάππος μου, καὶ μοὶ τὰ διηγεῖτο ὡσὰν νὰ εἶχον συμβῆ χθὲς ἀκόμη, ὡσὰν νὰ συνέβαινον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸν κόσμον. Ἐνθυμοῦμαι δ' ἔτι καὶ σήμερον μὲ πόσην παιδικὴν ὑπερηφάνειαν εἰσῆλθον πρώτην φορὰν εἰς τὴν πόλιν ὡς νεοσύλλεκτος τοῦ *ἐσναφίου* τῶν ῥαπτῶν, ἀναλογιζόμενος, ὅτι μετά τινας ἡμέρας θὰ ἐξήλαυνον ἐκ τῆς δι' ἧς ἐπεζοπόρουν τώρα πύλης, ἐν θριάμβῳ, συνοδεύων τὴν ὡραιοτέραν βασιλοπούλαν εἰς τὸ χωρίον μου. Καὶ τοῦτο μοὶ τὸ ὑπέδειξεν ὁ παπποῦς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ παπποῦς ἦτο δι' ἐμὲ ὁ πλέον κοσμογυρισμένος καὶ κοσμομαθὴς ἄνθρωπος, ἐπίστευον τοὺς λόγους του μέχρι κεραίας.

Ἐν τούτοις εἶχον παρέλθει ἀρκετοὶ μῆνες ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου καὶ τίποτ' ἀκόμη δὲν κατωρθώθη. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ μάστορής μου ἦτον ἀρχιῥάπτης τῆς Βαλιδὲ-Σουλτάνας, καὶ ἐπειδὴ ἐγὼ ἤμην ὁ μικρότερος τῶν συμμαθητῶν μου, μὲ ἔστελλε τακτικὰ εἰς τὸ παρὰ τὸν Βόσπορον παλάτιον αὐτῆς πότε φέροντα μέγαν *μπόγον* ἐπὶ κεφαλῆς, πότε δὲ ὑπὸ μάλης τὴν μεταξίνην καὶ χρυσόροσσον *σακκούλαν*, μὲ τὰ κατάστιχά του ἐν αὐτῇ. Πολλάκις λοιπὸν διῆλθον διὰ πολυτελῶν στοῶν, καὶ διὰ σκιερῶν διόδων εἰσέδυσα εἰς τοὺς μαγικοὺς καὶ μυροβόλους *δαερέδες* τοῦ χαρεμίου τῆς Βαλιδὲ-Σουλτάνας. Ἀλλὰ αἱ ὑπάρξεις, πρὸς ἃς ἠρχόμην εἰς σχέσεις ἐν αὐτῷ ἦσαν κυρίως οἱ μαῦροι εὐνοῦχοι, μὲ τὸ πλατύτατον αὐτῶν στόμα, μὲ τοὺς μεγάλους ὀδόντας ἀπαισίως λευκάζοντας μεταξὺ τῶν χονδροειδῶν χειλέων των, καὶ μὲ κἄτι ἄγρια βλέμματα, ποῦ μὲ ἔκαμναν νὰ τρέμω ἀπὸ τὴν φρίκην μου. Ἐνίοτε ἤθελον — ἡ βασιλοπούλαις ἀναμφιβόλως — νὰ ἐκφράσουν ἰδιαιτέραν τινὰ εὐαρέσκειαν πρὸς τὸ ῥαφτόπουλό των. Τότε ὁ πλέον φοβερὸς μαῦρος ἔπιανε τὸ πλέον φοβερὸ *καμτσίκι*, ἔνευε πρὸς ἐμὲ καὶ ἔμβαινεν ἐμπρός. Ἐγὼ τὸν ἠκολούθουν, μὲ τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἕνας δεύτερος μαῦρος μὲ ἕνα δεύτερο *καμτσίκι* μὲ ἠκολούθει κατὰ πόδας. Τοιουτοτρόπως, μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων δημίων, προεχώρουν εἰς τὰ ἐνδοτέρω τοῦ χαρεμίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως δὲν ἔβλεπον τίποτε ἄλλο, πλὴν τοῦ ἐδάφους, ποῦ μὲν στιλπνοῦ ὅπως αἱ ἄριστα τῶν χορῶν αἴθουσαι, ποῦ δὲ κεκαλυμμένου ὑπὸ βαρυτίμων ταπήτων.

Ἀλλ' ἐὰν δὲν ἔβλεπον, ἤκουον τοὐλάχιστον. Ἤκουον γυναικείας φωνὰς καὶ γέλωτας καὶ ἀστεϊσμοὺς βαναύσους καὶ ὕβρεις ἀσέμνους ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν πρὸ ἐμοῦ βαδίζοντα *Κισλαραγᾶν*, ὁ ὁποῖος ἐφώναζε πάσαις δυνάμεσι νὰ κρυβῶσι φεύγουσαι κατὰ τὴν προσέγγισίν μου αἱ ἀμφίπολοι καὶ ὀδαλίσκαι τῆς Σουλτάνας, τύπτων ἀνηλεῶς διὰ τῆς μάστιγός του τὰς τολμώσας νὰ παρακύψωσιν ὄπισθεν τῶν θυρῶν καὶ τῶν παραπετασμάτων ὅπως ἴδωσι τόσον πλησίον των ἕνα ἀρσενικὸν ἄνθρωπον. Ὁ μετ' ἐμὲ ἀκολουθῶν Αἰθίοψ τοῦτο μὲν μὲ προεφύλαττεν ἀπὸ τοῦ νὰ γείνω ἀνάρπαστος ὑπὸ τῶν ὄπισθεν λαθραίως καὶ ἀψοφητὶ ἀκολουθουσῶν, τοῦτο δὲ μὲ παρεμόνευε μὴ τολμήσω καὶ ὑψώσω, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ βεβηλώσω διὰ τοῦ *γκιαουρικοῦ* μου βλέμματος τὰ ἱερὰ θύματα τὰ προωρισμένα νὰ θυσιασθῶσί ποτε εἰς στιγμιαίαν τινὰ ἰδιοτροπίαν τοῦ μεγάλου των Κυρίου.

Ἐν τῷ μέσῳ τοιούτων συγκινήσεων ἔφθανον τέλος εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον.

Ἀλλ' ἐκεῖ, εἰς τὸ τελευταῖον δωμάτιον, ἐν ᾧ μὲ ἄφινον οἱ μαῦροι κλείοντες ὄπισθέν μου τὴν θύραν, τί νομίζετε ὅτι μ' ἐπερίμενε; Καμμία ῥοδανθής, ξανθόκομος βασιλοπούλα ἑτοίμη νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὴν χαράν της — εἰς τὴν ἀγκάλην μου; Τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, ἐντὸς τοῦ δωματίου. Ἐντὸς τοῦ τοίχου ὅμως, δι' οὗ τὸ δωμάτιον τοῦτο συνεκοινώνει πρὸς ἄλλο, μ' ἐπερίμενε νὰ τὸν θωπεύσω, παπαρίζων αὐτόν, ὡσὰν νὰ ἦτο ἡ ἐρωμένη μου, σανίδινος κύλινδρος, κατεσκευασμένος οὕτως, ὥστε νὰ περιστρέφεται ἐν τῇ θέσει

του περὶ κάθετον ἄξονα, χωρὶς νὰ σὲ ἀφίνῃ νὰ ἰδῇς ἐκ τῶν πλαγίων εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον. Μόλις τὸν ἐθώπευον, ὡς ἀνωτέρω, καὶ μία λεπτὴ πολὺ λεπτὴ φωνὴ ἠκούετο ἔσωθεν:

— Ἦλθες, ἀρνί μου;

— Μάλιστα, *Σουλτανήμ*.

Ὁ σανίδινος κύλινδρος ἐστρέφετο περὶ ἑαυτόν, παρουσιάζων τώρα πρὸς ἐμὲ εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος του μικρὰν θυρίδα, ἥτις τὸν ἔκαμνε νὰ φαίνεται, ὡς ἐρμάριον. *Πατσουλή*, μόσχος, ἄμβρα καὶ ὅλα τῶν Ἰνδιῶν τὰ ἀρώματα ἐμοσχοβόλουν ὄπισθεν τῆς θυρίδος ἐκείνης. Βεβαίως θὰ ἦτον αὐτοῦ μέσα ἡ βασιλοπούλα μου! — Ἤνοιγον τὴν θύραν ἐναγωνίως καὶ ἐντὸς τοῦ περιστρεφομένου τούτου μικροῦ ἐρμαρίου μὲ ὑπεδέχετο μυροβόλον καὶ ὀρεκτικὸν κανένα *μοχαλεμπί*, κανένα *μπουρέκι*, ἢ *μπακλαβᾶς* ἢ ἄλλο τι γλυκύτατον πρᾶγμα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν μὲν γλῶσσαν, αἰσθάνεσαι ὅμως ἅμα τὰ ἰδῇς, ὅτι σοὶ λέγουν ἐπανειλημμένως « φαγε με. » Τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπραττον ἐγώ, ἐννοεῖται, χωρὶς πολλῶν διατυπώσεων.

Μίαν ἡμέραν μόλις ἐτελείωσα τὴν εὐχάριστον ταύτην ἐνασχόλησίν μου, καὶ ἡ λεπτὴ ἐκείνη φωνὴ μὲ ἐρωτᾷ ἐὰν θέλω καὶ ἄλλο τίποτε καλλίτερο.

— Ὄχι, Σουλτανήμ, ἄλλο τίποτε καλλίτερο ἀπὸ σένα δὲν θέλω.

— *Ἀφερήμ*, ἀρνί μου! Μεγάλος ἦσαι, μεγάλος; Ἑτοιμαζόμην νὰ τῆς εἴπω, ὅτι εἶμαι τόσος, ὥστε εἰμποροῦσα νὰ ἔμβω εἰς τὸ ἐρμαράκι ἐκεῖνο νὰ κλείσω τὴν θυρίδα, νὰ δώσω ἕνα γύρον εἰς τὸν κύλινδρον καὶ νὰ εὑρεθῶ ὡσὰν *μπουρέκι* ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἀλλὰ ὁ μαῦρος εὐνοῦχος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ μεταξὺ εἶχεν εἰσέλθει χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσω, ἐξεστόμισεν ὕπερθεν τῆς κεφαλῆς μου ἄσεμνον ὕβριν, ἀποπνίξας τὴν φωνὴν εἰς τὸν λάρυγγά μου.

Ἡ καϋμένη μου ἡ βασιλοπούλα ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸ ἄγριον, τὸ φοβερόν του στόμα!

— Μεγάλος, ἔ; χά, χὰ χά! ἔκραξεν ὁ Κισλὰρ ἀγᾶς γελῶν σαρδώνιον γέλωτα.

Εἶνε τόσο μικρὸς ἀκόμα, ποῦ γιὰ νὰ τὸν κρεμάσω ἀψηλά, 'στὰ μάτια σου, ἐπαράγγειλα καινούριο σκαμνὶ νὰ πατήσῃ 'πάνω.

Ἔπειτα μοὶ ἔνευσε νὰ τὸν ἀκολουθήσω. . . . .

Τώρα, ἐὰν συνέβαινε νὰ ἔχῃ ἡ Βαλιδὲ-Σουλτάνα, ὅπως ἄλλοτε βασιλεῖς τινες τῆς Ἀσίας-εἰς κάθε θύραν τοῦ παλατίου της ἕνα σοφὸν γραμματέα, διατεταγμένον νὰ ἐκθέτῃ εἰς λιπαρότατον ὕφος λόγου πᾶν ὅ,τι συνέβαινε περὶ ἑαυτόν, δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἀνεξαιρέτως θὰ ἐσημείωνεν εἰς τὸ χρονικόν του, ὅτι ἐγὼ καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐξῆλθον ἐκ τοῦ χαρεμίου, ὅπως πάντοτε, μὲ τὸν ἕνα εὐνοῦχον ἐμπρός, ἐκσοβοῦντα τὰς ὀδαλίσκας μακρὰν τῆς ὄψεώς μου, μὲ τὸν ἕτερον εὐνοῦχον κατόπιν, ἀμυνόμενον τὰς ὄπισθεν προσπαθούσας νὰ μὲ σύρωσιν ἀπὸ τοῦ φορέματος. Ἐγὼ ὅμως διαβεβαιῶ, ὅτι ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος *ἀράπης* εἶπεν, ὅτι παρήγγειλε *καινούριο σκαμνὶ διὰ νὰ μὲ κρεμάσῃ*, ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμῆς τὸ ἔδαφος τοῦ δωματίου, ἐν ᾧ εὑρισκόμην, ὑπεχώρησεν αἴφνης ὑπὸ τοὺς πόδας μου καὶ ἐγὼ κατεκρημνίσθην εἰς ἄψοφον σκοτεινὸν χάος μὲ τὸν ἴλιγγα τῆς κεφαλῆς, μὲ τὴν λιποθυμίαν τῆς καρδίας, ἣν αἰσθανόμεθα ὀνειρευόμενοι ὅτι πίπτομεν, πίπτομεν, πίπτομεν ἀπὸ ἀμετρήτου ὕψους ἀποτόμου βραχώματος ἵνα διεκφύγωμεν τὸν ἐπαπειλοῦντα τὴν ζωὴν ἡμῶν κίνδυνον ἐκ μέρους τερατώδους τινὸς καταδιώκτου.

Πῶς εὑρέθην πάλιν εἰς τὸ ἐργαστήριόν μας, περὶ τούτου ἀδυνατῶ νὰ δώσω ἀκριβεῖς πληροφορίας. Τινὲς τῶν συμμαθητῶν μου ἔλεγον, ὅτι ἔχασα τὸν δρόμον ἀπὸ τὴν φοβέραν μου, τινές, ὅτι ἔχασα καὶ τὸ μυαλό μου. Ἐγὼ τοὺς ἄφινα νὰ ἀστεΐζωνται. Μόνον ὅταν ἐσηκώθησαν οἱ πρὸ ἐμοῦ κομίσαντες καὶ αὐτοὶ *μπόγους* εἰς τὸ παλάτι, καὶ ἤρχισαν νὰ φλυαροῦν πῶς ταχα καὶ αὐτοὶ ἔφαγαν γλυκίσματα ἀπὸ τὸ στρογγυλόν, τὸ περὶ τὸν ἄξονά του κινητὸν ἐκεῖνο ἐρμάριον, καὶ ὅτι τὸ δωμάτιον μεθ' οὗ συνεκοινώνει στρεφόμενον δὲν ἦτο ἡ αἴθουσα ἢ ὁ κοιτὼν τῆς βασιλοπούλας, ἀλλὰ τὸ *κελάρι* τοῦ χαρεμίου, καὶ ὅτι ἡ γλυκεῖα, ἡ πολὺ γλυκεία ἐκείνη φωνή, δὲν ἦτο τῆς ἀγάπης μου τῆς βασιλοπούλας, ἀλλὰ τοῦ γηραλεωτάτου εὐνούχου τοῦ παλατίου — μόνον τότε κατεξανέστη τὸ αἴσθημα τῆς φιλοτιμίας μου καὶ ἐμάλωσα μὲ ὅλους, καὶ περιῆλθον εἰς τοιαύτην πρὸς αὐτοὺς διάστασιν ὥστε οὔτε τοὺς ὡμίλησα κἂν ἔκτοτε.

Ὅτι δὲν ἐξαναπάτησα εἰς τὸ χαρέμι ἐννοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ. Διότι ὅσον καὶ ἂν ἐθλιβόμην, ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἡ βασιλοπούλα μου τήκεται ὄπισθεν τοῦ στρογγυλοῦ ἐρμαρίου παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βοσπόρου, ἄλλο τόσον δὲν ἐκαταλάμβανα, διατί δὲν ἔστελνε τέλος πάντων τὸν πατέρα νὰ μὲ ζητήσῃ διὰ σύζυγόν της, ὅπως ἔκαμαν ὅλαις ἡ βασιλοπούλαις ποῦ ἐγνώρισεν ὁ πάππος μου.

Μετὰ τὴν θλιβερὰν ἐκείνην ἀπογοήτευσιν, ἡ ἀηδὴς καὶ ἀνιαρὰ μονοτονία τοῦ πρακτικοῦ βίου, αἱ δυσχέρειαι τοῦ ἀρχαρίου περὶ τὰ στοιχεῖα τῆς τέχνης, μοὶ ἐφαίνοντο δύο καὶ τρεῖς φορὰς βαρύτεραι. Ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῶν ἤρχισα νὰ καχεκτῶ καὶ νὰ μαραίνωμαι καθειργμένος ἐκεῖ, ἐντὸς τοῦ Τσαρσίου τῆς Σταμπούλ ὄπισθεν τῶν σιδηρῶν πυλῶν τοῦ Κεμπετσὴ-Χανίου, πρὸς τοὺς μολυβδοσκεπεῖς τοῦ ὁποίου θόλους ἀνέπεμπον ὁ δυστυχὴς τώρα οὐχὶ πλέον θελκτικοὺς ἤχους ἐρωτικῶν ἀσμάτων ἀλλὰ τοὺς κλαυθμοὺς καὶ ὀδυρμοὺς παιδικῆς, καρδιοβόρου νοσταλγίας.!

Πρὸ πάντων ἤρχισα ν' ἀπεχθάνωμαι τὸν μάστορήν μου, μικρόσωμον, καχεκτικὸν γερόντιον, τὸ ὁποῖον, ἐνῷ συνώδευε διὰ τῶν γελοίων κινήσεων τῆς νωδῆς του σιαγόνος τὰ τραγανὰ μασσήματα τοῦ ψαλιδίου του, τοῦ ἀδηφάγου, δὲν ἔπαυεν ἐπιτηρῶν με ὕπερθεν τῶν μεγάλων καὶ στρογγυλῶν αὐτοῦ διόπτρων μὴ τυχὸν ἐκτείνω ὀλίγον τὸν μαργωμένον πόδα, ἢ ὀρθώσω ἐπὶ μικρὸν τὴν κατάκοπον σπονδυλικήν μου στήλην.

Μίαν ἡμέραν εἴτε ἐξ ἀδυναμίας, εἴτε ἐκ πείσματος, ἐπέμενον παραβαίνων τὸν ἱερὸν τοῦτον κανόνα ῥαπτικῆς εὐπρεπείας τόσον συνεχῶς, ὥστε ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ γνωρισθῶ τότε πρῶτον καὶ μὲ τὴν *βουβὴν μαστόρισσαν*, δηλαδὴ τὴν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ μαστόρου μου κειμένην πήχην. Αὐτὸ ἐξῆψε τὴν ἀγανακτησίν μου μέχρις ἀσεβείας. Διότι ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλά, ὅτι κατὰ τὸ ἐνδόμυχον ἐκεῖνο πεῖσμά μου ἤρχισα νὰ μεμψιμοιρῶ καὶ νὰ ἐλέγχω πικρότατα αὐτὸν τὸν Θεόν, διότι ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ ῥάψῃ ἰδίαις χερσὶ τὸν περίφημον ἐκεῖνον δερματινον χιτῶνα περὶ τὴν γυμνότητα τῆς Εὔας καὶ νὰ δώσῃ τοιουτοτρόπως ἀρχὴν καὶ γένεσιν εἰς τὸ τῶν ῥαπτῶν ἐπάγγελμα. Ἐὰν ἤμην ἐγὼ Θεός, ἔλεγον κατ' ἐμαυτόν, θὰ τὴν ἄφινα τὴν Εὔα μου καθὼς τὴν εἶχα πλάσει. Τί θὰ μ' ἔβλαπτε τάχατες ἡ καϋμένη, γυμνὴ καθὼς ἦτο; Θαρρῶ μάλιστα, πῶς θὰ ἦτο καὶ ὡραιοτέρα. Ἔπειτα, ἐνόσῳ εἶχε τὴν γυναῖκα εἰς τὸν Παράδεισον, ἤγουν εἰς τὸ σπίτι του ὁ *μαστρο-θεός*, τὴν ἄφινε γυμνήν· ὅταν ὅμως ἀπεφάσισε νὰ τὴν φορτώσῃ διὰ παντὸς εἰς τὸν *γιακὰν* τοῦ δυστυχοῦς Ἀδάμ, νὰ τὴν ἐβγάλῃ εἰς τὸν κόσμον, τότε τὴν ἐπροίκισε καὶ μ' ἕνα στολίδι. Δὲν βλέπεις τί κακὸν ἔχει κάμει; Ἵδρυσε μὲ τὰ ἴδιά του χέρια τὸ κακοδαιμονέστατον *ἐσνάφι* τῶν ῥαπτῶν, καταδικάσας με νὰ κάθημαι ἐδῶ σταυροποδητὸς καὶ ἐσκυμμένος ἀπὸ πρωΐας μέχρι βαθυτάτης νυκτός, καὶ ἵδρυσε τὴν κακίστην συνήθειαν, νὰ προικίζουν οἱ πατέρες τὰς θυγατέρας των, ὄχι μ' ἐσωτερικὰς ἀρετάς, ἐνόσῳ τὰς ἔχουν εἰς τοὺς οἴκους των, ἀλλὰ μ' ἐξωτερικὴν πολυτέλειαν, ὅταν τὰς φορτώνουν εἰς τὴν ῥάχην τῶν γαμβρῶν των.

Τὰς τελευταίας ταύτας σχολαστικότητας, εἶμαι βέβαιος ὅτι ἤθελον τὰς διατυπώσει ἀφελέστερον τότε, ἐὰν γνωστή τις φωνὴ δὲν ἐκάλει κάτωθεν τὸ ὄνομά μου, διακόψασα αἴφνης τὸ ῥεῦμα τῶν ἐλεγειακῶν μου σκέψεων, πρὶν ἢ λάβωσι τελειωτικῶς τὴν λογικὴν αὐτῶν διατύπωσιν.

Μ' ὅλας τὰς ἐπανειλημμένας νουθεσίας, τὰς ἀναγγελλούσας μοι ἐκ μέρους τῆς μητρός, ὅτι ἡ τέχνη εἶνε χρυσοῦν βραχιόλιον, τὸ ὁποῖον ὤφειλον νὰ κατακτήσω ἀντὶ πάσης θυσίας — ὅτι ἡ πέτρα ποῦ κυλᾷ δὲν κάμνει διὰ θεμέλιον, καὶ τὰ τοιαῦτα — ἐγὼ ἐπέμενον μηνύων (τότε δὲν ἤξευρον ἀκόμη νὰ γράφω) καὶ παρακαλῶν αὐτὴν νὰ μὲ ἀνακαλέσῃ ἢ νὰ μὲ βάλῃ νὰ μάθω ἀνθρωπινωτέραν τινὰ τέχνην. Καὶ δὲν εἶχον μὲν πολλὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας, ἤλπιζον ὅμως ν' ἀπαλλαγῶ κἂν ἀπὸ τὸν μάστορην ἐκεῖνον, διὰ νὰ ἀναπνεύω τὸν ἐκτὸς τοῦ *Τσαρσίου* καὶ τῶν *χανίων* καθαρότερον, ἐλεύθερον ἀέρα. Πρὸ πάντων εἶχον κρυφὴν ἐπιθυμίαν νὰ στοιχήσω εἰς τὸν ἀρχιῤῥάπτην τοῦ ἐν Ντολμὰ-μπαχτσὲ σουλτανικοῦ χαρεμίου, ὁ ὁποῖος κατῴκει εἰς τὴν ἀσιατικὴν τοῦ Βοσπόρου ὄχθην, ἀπέναντι τοῦ ἀνωτέρω παλατίου. Ἐκεῖ, ἐσκεπτόμην κατ' ἐμαυτόν, θὰ μὲ ἀκούουν ἡ βασιλοπούλαις, ὅταν τραγουδῶ, καὶ ἢ θὰ ἐμβαίνουν εἰς τὸν *πιαντὲ* νὰ ἔρχωνται, ἢ θὰ μὲ γνεύουν ἀπὸ τὸ παράθυρον νὰ πηγαίνω κολυμβῶντας νὰ τὰς εὑρίσκω. - Βλέπετε, μὲ ὅλατὰ παθήματά μου, τὴν βασιλοπούλαν δὲν τὴν ἔβγαλα ἀκόμη ἀπὸ τὸ κεφάλι· καὶ τοῦτο, διότι, ὡς εἶπον, εἶχον ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς λόγους τοῦ παπποῦ. Αὐτὸς ἦτο δι' ἐμὲ ὁ πλέον κοσμογυρισμένος, ὁ πλέον πολύπειρος ἄνθρωπος. Καὶ ἐὰν δὲν ἔβαζα καμμίαν βασιλοπούλα εἰς τὸ χέρι ἐδώ, ἐντὸς τῆς Πόλεως, ὁ παπποῦς θὰ μὲ ὡδήγει ἐπὶ τέλους, ποῦ εὑρίσκονται αὐταῖς ἡ βασιλοπούλαις, ποῦ ἐρωτεύονται τόσον εὔκολα μὲ τὰ ῥαφτάκια. Διότι, δὲν εἶνε δυνατόν· ὁ παπποῦς πρέπει νὰ ταῖς εἴδε, πρέπει νὰ ταῖς ἠξεύρῃ· ἴσως ἴσως καὶ θὰ ἐρωτεύθηκε ὁ ἴδιος μὲ καμμιάν, ἂν καὶ δὲν ἦτο ὁ καϋμένος οὔτε ῥάπτης, οὔτε τραγουδιστὴς περίφημος.

Ὅταν λοιπὸν ἤκουσα τὴν φωνὴν ἐκείνην νὰ καλῇ τὸ ὄνομά μου, ἐσκίρτησα ἐξ ἀγαλλιάσεως, διότι ἦτον ἡ φωνὴ τοῦ Θύμιου, τοῦ ὑπηρέτου τοῦ παπποῦ μου.

Τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ εἰργαζόμεθα, ἦτο *τζαμεκιάνιον*, τουτέστι μικρὸν ἀνώγεων ἐκτισμένον, ὡς φωλεὰ χελιδόνος, ὑψηλὰ μεταξὺ δύο θολοσκεπῶν ἀψίδων, εἰς ἃς ἀπολήγουν αἱ περὶ τὴν κεντρικὴν αὐλὴν τῶν χανίων λεθόκτιστοι στοαί. Εἰς τὸ ἀνώγεων τοῦτο ἀνέβαινέ τις ἀπὸ τῆς στοᾶς διὰ στενῆς κλίμακος στηριζομένης κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον εἰς αὐτὸ τὸ δάπεδον, ἐφ' οὗ καὶ ἐκαθήμεθα ἐργαζόμενοι· Μόλις λοιπὸν παρῆλθε μία στιγμή, ἀφ' ἧς ἤκουσα τὸ ὄνομά μου, καί, ὄπισθεν τῶν σαθρῶν κιγκλίδων τῆς κλίμακος ταύτης προέβαλε πρῶτα πρῶτα ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀναβαίνοντος Θύμιου. Τὸ προσαίσθημά μου ἐπηλήθευσεν, οἱ σοβαροὶ τοῦ Θύμιου ὀφθαλμοὶ ἀνεζήτουν τινὰ μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν μου. Δὲν ἐπερίμενα νὰ μὲ καλέσῃ· δὲν ἐπερίμενα ν' ἀναβῇ τὴν κλίμακα ὁλόκληρος, ὅπως πεισθῶ, ὅτι δὲν μὲ ἀπατῶσιν αἱ αἰσθήσεις μου. Ἐτινάχθην ἀπὸ τῆς θέσεώς μου ὡς αἰχμάλωτον ἀετόπουλον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκει ἀπροσδοκήτως ἀνοικτὴν τὴν θύραν τοῦ κλωβίου του.

— «Ὁ παπποῦς παλεύει μὲ τὸν ἄγγελο!

εἶπεν ὁ Θύμιος, ἐνῷ ἀνέβαινεν ἀκόμη καὶ χωρίς τινος εἰσαγωγικῆς διατυπώσεως. Ὁ παπποῦς ψυχομαχᾷ καὶ σὲ γυρεύει· ἔλα, πᾶμε γρήγορα. Γιατί, διέ, ἂν δὲν προφθάξῃς, θ' ἀποθάνῃ καὶ θὰ μείνουν ἀνοικτὰ τὰ 'ματια του».

Καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ *κεφαλοσκάλου* ὁ Θύμιος ἔδωκεν εἰς τοὺς λόγους του μίαν πρόσθετον βαρύτητα, νεύσας πρὸς ἐμέ, ὡς ἄνθρωπος ὅστις δὲν εἶχε καιρὸν νὰ περιμένῃ.

Δὲν ἠξεύρω ἐὰν ἦτον ὁ τόνος τῆς φωνῆς, τὸ σοβαρὸν τοῦ βλέμματος, ἢ τὸ περιεχόμενον τῶν λόγων του τὸ συντελέσαν περισσότερον εἰς τὴν ταραχήν μου. Ἐνθυμοῦμαι μόνον, ὅτι πολλὴν ὥραν ἀφοῦ ἐσιώπησεν ὁ Θύμιος, ἐγὼ ἱστάμην ἀκόμη ἀκίνητος καὶ ἐνεός, εἰς ἣν θέσιν εὑρέθην καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόφερε τὰς πρώτας του λέξεις, καί, ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν αὐτῶν ἀλλεπαλλήλοι ῥιγηλαὶ φρικιάσεις ἐκλόνισαν τὰ νεῦρά μου.

Ὁ παπποῦς παλεύει μὲ τὸν ἄγγελον! — Αὐτὸ βεβαίως δὲν ἦτο καλὴ δουλεια. Ἀλλ' ὁ παπποῦς γυρεύει καὶ 'μένα — Αὐτὸ ἦτον ἀκόμη χειρότερο! Αὐτὸ θὰ εἰπῇ πῶς ὁ παπποῦς μοναχός του δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὰ 'βγάλῃ πέρα μὲ τὸν ἄγγελο καὶ μὲ καλεῖ νὰ τὸν βοηθήσω!

Ἡ παιδικὴ αὕτη σκέψις μοὶ ἐπῆλθε, διότι ἄλλοτε ἐσυνήθιζον νὰ παλαίω μὲ τὸν παπποῦν, ἀναρριχώμενος ἐπὶ τῆς ῥάχεως καὶ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ ὤμων πρὸ πάντων ὁσάκις τὸν κατελάμβανον καθήμενον ἐπὶ τοῦ *μεντεριοῦ* του παρὰ τὴν ἑστίαν. Ὁ παπποῦς κατὰ τοὺς θορυβώδεις ἐκείνους ἀγῶνας ἐκηρύττετο πάντοτε ἡττημένος καὶ πάντοτε μὲ ἀνεγνώριζεν ὡς ἰσχυρότερον, συνιστῶν με εἰς τοὺς παρατυγχάνοντας ἐπισήμως, ὡς τὸν *πεχλιβάνην* του, δηλαδὴ τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος παλαιστήν, ὃν οἱ πασσάδες τρέφουν συνήθως ἕτοιμον νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν ὅστις ἤθελε καυχηθῇ, ὅτι εἶναι ὁ δυνατότερος τῆς χώρας καί, ἢ νὰ τὸν καταβάλῃ, ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν νικητὴν τὴν θέσιν του. Ἀφοῦ λοιπὸν μετὰ τοσούτου κόμπου ἔφερον ἄλλοτε τὸν τίτλον ἐκεῖνον, μοὶ ἐφάνη πολὺ φυσικόν, ἐὰν ὁ παπποῦς, μὴ ἠξεύρων τώρα πῶς νὰ *ξεκάμῃ* μόνος του μὲ τὸν ἄγγελον, προσεκάλει ἐμὲ τὸν *πεχλιβάνην* του διὰ νὰ τὸν βοηθήσω νὰ βροντήξῃ τὸν ἀντίπαλόν του χαμαί, διὰ ν' ἀναλάβω, ἴσως ἴσως ἐγὼ αὐτὸς τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα περὶ ζωῆς καὶ θανάτου!...

Καὶ πῶς θὰ τὸ καταφέρω; Καὶ ποῦ θὰ παλαίσω μὲ τὸν ἄγγελον; ἐπάνω εἰς τὸ μεντέρι τοῦ παπποῦ, ἢ μέσ' 'στὸ μαρμαρόστρωτο τ' ἀλῶνι;

Ὄχι, ὄχι, ὄχι! Φοβοῦμαι! Δὲν βαστῶ!

Καὶ συνεκρούοντο τὰ γόνατά μου ἐκ τρόμου, καὶ ἔκλινον νὰ καθήσω ἐπιστραφεὶς εἰς τὴν θέσιν μου. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐσυλλογίσθην ἐξαίφνης, ὅτι αὐτὴ ἦτον ἡ μόνη εὐνοϊκὴ περίστασις, ὄχι μόνον ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μαστόρου μου, ἀλλὰ καὶ νὰ προφθάξω, ἐνόσῳ ἦτο ἀκόμη καιρός, νὰ ἐρωτήσω τὸν παπποῦ, εἰς ποῖον μέρος τοῦ κόσμου συνήντησε τὰς βασιλοπούλας, περὶ ὧν ὡμίλει, ὡσὰν νὰ ἔφαγε καὶ ἔπιε καὶ ἐκουβέντιασε μαζί των.

Ἀλλ' ὁ μάστορης; Νὰ ἰδοῦμεν τι λέγει καὶ ὁ μάστορης! Θὰ μὲ ἀφήσῃ ἆρά γε νὰ ὑπάγω; Καλέ, αὐτὸς πρὸ μιᾶς ὥρας μᾶς διεβεβαίου, ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἴμεθα ἀναπαλλοτρίωτα κτήματά του, καὶ τώρα θὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ τοῦ ξεφύγω; Ὤ, συμφορά μου! Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ σκεφθῶ πρῶτα πρῶτα!

Ὁ μάστορης, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνῆλθεν ὁ Θύμιος εἰς τὸ δωμάτιόν μας, ἀφῆκε τὸ ψαλίδιον αὐτοῦ μετὰ κρότου ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ *τεζιαχίου* καὶ ὑψώσας τὰς μεγάλας αὐτοῦ διόπτρας ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ τοῦ ῥυτιδωμένου μετώπου του, ἐστήριζε τὰς χεῖρας προκλητικῶς ἐπὶ τῶν λαγόνων καὶ διετέλει ἐξακοντίζων ἀπειλητικώτατα βλέμματα κατὰ τοῦ τολμήσαντος νὰ εἰσχωρήσῃ οὕτως εἰς τὸ τυραννοκρατικὸν αὐτοῦ βασίλειον, χωρίς τινος προηγουμένης διατυπώσεως. Οἱ συμμαθηταί μου ἦσαν πάντες συγκεκινημένοι, οὐδεὶς ὅμως ἐτόλμησε νὰ κινηθῇ, ἢ ν' ἀνακύψῃ. Ταῦτα πάντα ἦσαν κακοὶ οἰωνοί: Βεβαίως δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃ ν' ἀναχωρήσω.

— Ὁ παπποῦς του παλεύει μὲ τὸν ἄγγελο! εἶπεν ὁ Θύμιος τώρα πρὸς αὐτὸν κρεμῶν ἔτι μᾶλλον τὰ κατεβασμένα του *μοῦτρα*. - Ὁ παπποῦς του μᾶς ἀφίνει χρόνια, κ' ἐγύρεψε νὰ διῇ τὸ παιδί. - Ξέρεις, εἶναι ἡ ὑστερινή του θέλησι.

Ὁ μάστορης, τοῦ ὁποίου ἡ ὀργὴ ἐφαίνετο εἰς τὸ ἔπακρον κορυφωμένη, ἤνοιγεν ἤδη τὰ σπασμωδικῶς κινούμενα χείλη διὰ νὰ βλασφημήσῃ, ὡς ἐσυνείθιζε κατὰ τὰς βιαίας ἐκρήξεις τοῦ θυμοῦ του. Ἀλλ' ἡ τελευταία φράσις τοῦ Θύμιου, προφερθεῖσα μετά τινος μυστηριώδους εὐλαβείας καὶ μὲ παρηλλαγμένον τόνον φωνῆς, ἐνήργησεν ὡς μαγία ἐπὶ τοῦ σκληροῦ, τοῦ ἀπανθρώπου ἐκείνου γέροντος. Τὸ ἐξημμένον αὐτοῦ πρόσωπον ἠμέρωσεν εὐθύς, τὸ προκλητικὸν τοῦ σώματος παράστημα κατέπεσεν ἐν ἀκαιρεῖ, καί, μετ' ἀγαθότητος, ἣν πρώτην φορὰν ἔβλεπα παρ' αὐτῷ, ἔτινε πρὸς ἐμὲ τὴν χεῖρά του νὰ τὴν ἀσπασθῶ. Τοῦτο ἦτο ἄδεια πρὸς ἀναχώρησίν μου.

Ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀπειρία μὲ ἔκαμαν νὰ πιστεύσω ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅτι ὁ Θύμιος, ὅπως ἤξευρε νὰ δαμάζῃ τοὺς ἀτιθάσσους τοῦ πάππου μου ταύρους διὰ τῆς στεντορείας φωνῆς καὶ τῶν χαλυβδίνων χειρῶν του, οὕτως εἶχε τὴν μυστηριώδη δύναμιν νὰ ἐπᾴδῃ μακρόθεν ἐξημερῶν τὴν θηριωδίαν τοῦ ἀγριωτέρου μαστόρου. Ἐξ ὅσων ὅμως συμπεραίνω σήμερον τὴν ἀπροσδόκητον ἐκείνην μεταβολὴν προεκάλεσεν ἡ κοινῇ ὀφειλομένη πρὸς τοὺς ἀποθνήσκοντας θρησκευτικὴ εὐλάβεια.

Εἶναι ἀληθῶς θαυμαστὴ ἡ προθυμότης καὶ ἡ

εὐσέβεια, μεθ' ἧς καὶ ὁ δυστροπώτερος τῶν ἀνθρώπων ὑπακούει παρ' ἡμῖν εἰς τὴν τελευταίαν ἐπιθυμίαν τῶν ἀποθνησκόντων. Δὲν ἠξεύρω ἐὰν πιστεύεται, ὅτι οἱμὴ συντείναντες πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς προκαλοῦσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὴν τοῦ οὐρανοῦ δυσμένειαν. Ἴσως — κατὰ τὴν φιλοσοφικωτάτην ἠθικὴν τοῦ λαοῦ — ἀποφεύγει ἕκαστος νὰ πράξῃ ὅ,τι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ συμβῇ εἰς αὐτόν. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ ἀποδημοῦσα ψυχὴ ἐφ' ὅσον ἔχει ἀκόμη ἐπιθυμίαν τινὰ ἀνεκπλήρωτον, δὲν δύναται ν' ἀποσπασθῇ τοῦ ξένου πλέον αὐτῇ σώματος καὶ ἀναχωρήσῃ, ἀλλὰ τριγυρίζει γογγύζουσα καὶ παραπονουμένη ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ ψυχορραγοῦντος· φρικτὸν δὲ θεωρεῖται καὶ στιγματίζεται ὡς ἀσέβεια, ἐὰν οἱ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι δὲν σπεύδουν νὰ πράξωσι πᾶν τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ὅπως ἑτοιμάσωσιν ἥσυχον καὶ εὐχαριστημένην τὴν ἀναχώρησιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ ἕνα κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἀνήκει μὲν πλέον, μετὰ τοῦ ὁποίου ὅμως τὴν συνδέει ἀκόμη ἡ τελευταία της ἐπιθυμία. Ἐκ τῆς ἐκφράσεως μάλιστα, ἣν λαμβάνει τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ, ἀφοῦ ἐκπνεύσῃ, δύναται ν' ἀποφανθῇ τις ἀλανθάστως, ἐὰν τοῦτο ἐγένετο ἢ ὄχι.

Ἐκ τούτου συμβαίνει, νὰ λαμβάνωσι χώραν παρὰ τὴν κλίνην τῶν θανατιώντων σκηναὶ συγκινητικώταται, σπαραξικάρδιοι ἐνίοτε. Ἐδῶ ὁ ἄσωτος υἱός, ἡ ἀπερίσκεπτος κόρη, ὧν ἡ ἐλαφρὰ διαγωγὴ ἐξοργίσασα τὸν αὐστηρὸν πατέρα, ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὁλομελείας τοῦ οἴκου, συνιστῶνται ὑπὸ τῆς ὀλιγοδρανοῦς πλέον μητρός των εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ πατρός, ὅστις ὀλολύζων τοῖς ἀνοίγει πάλιν φιλοστόργως τὰς ἀγκάλας, ἐν μέσῳ τῶν θαλερῶν δακρύων τῶν παρισταμένων. Ἐδῶ ἡ ἀνέκαθεν μισητοτάτη παρὰ τοῖς Ἕλλησι μητρυιὰ ἐμπιστευομένη παρὰ τοῦ ψυχορραγοῦντος πατρὸς εἰς τὴν στοργὴν τοῦ ἐκ τῆς προτέρας συζύγου τέκνου του, εὑρίσκει παρ' αὐτῷ τὴν θερμοτέραν, τὴν μᾶλλον ἀφωσιωμένην περίθαλψιν. Ἐδῶ συμβιβάζονται μακραὶ οἰκογενιακαὶ διχόνοιαι· ἐξαλείφονται ὕπουλα μεταξὺ ἀδελφῶν μίση· διαλύονται ἔχθραι καὶ αὐταὶ αἱ θανασιμώτεραι μεταξὺ συγγενῶν καὶ οἰκεῶν. Ἐδῶ τέλος παντῶν, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀπωτάτων, συνέρχονται ἀπὸ τῶν περάτων τῆς χώρας ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐχὶ ἐκ χαιρεκάκου, ἐξ ἀσεβοῦς προσδοκίας ὑλικῆς κληρονομίας, ἀλλὰ διότι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν συνδεδεμέναι ὑπὸ τῆς φύσεως στενότερον πρὸς τὴν ἀποδημοῦσαν ὕπαρξιν, ἔλκονται ὁρμεμφύτως νὰ συναντηθῶσιν ἔτι ἅπαξ μετ' αὐτῆς, ἐνόσῳ εὑρίσκεται ἀκόμη πλησίον των, ἐν τῷ ἐπιγείῳ κόσμῳ, ν' ἀνταλλάξωσι μυστηριωδῶς τὸ τελευταῖον πνευματικὸν αὐτῶν φίλημα. Διότι — ποῖος δὲν τὸ βλέπει; Ἡ ψυχή, ἡ ἀνιπταμένη ἐν μέσῳ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν εὐλογιῶν των, ὑπάγει ἐκεῖ, ὅπου εὑρίσκονται τὰ προαποθανόντα μέλη τῆς οἰκογενείας. Ὁ ἀποχωρισμὸς λοιπὸν οὗτος ὁ μερικός, εἶνε γενικὴ συνάντησις μετὰ τῶν ψυχῶν ἐκείνων, εἶναι ἔμμεσος πρὸς τοὺς νεκροὺς συγκοινωνία τῶν ζώντων. Ἡ ἀποδημοῦσα ψυχὴ θὰ εὑρεθῇ μετ' ὀλίγον ἐν τῷ μέσῳ τῶν φιλτάτων αὐτῶν εἰς τὰς ὑπερκοσμίους χώρας, καὶ θὰ περικυκλωθῇ ὑπ' αὐτῶν ἐρωτωμένη, ἐὰν εἶδε, καὶ πῶς εἶδε τοὺς ἐπὶ γῆς ἀγαπητούς των. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ λείπῃ ἀπὸ τῆς κλίνης τοῦ ἀποθνήσκοντος οἰκείου ὁ μὴ ὢν ἄμοιρος καὶ τῆς ἐσχάτης πρὸς τοὺς νεκρούς του εὐσεβείας καὶ στοργῆς. Ἐάν τις ἐκ τῶν οἰκείων, ἢ ἀσθενῶν βαρέως, ἢ εὑρισκόμενος πολὺ μακρὰν εἰς τὰ ξένα, δὲν εἰμπορεῖ νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκείνην συνάντησιν, οἱ παρόντες ἀποφεύγουσιν ἐπιμελῶς νὰ κάμωσι μνείαν τοῦ ὀνόματός του, μὴ τυχὸν ἀκούσας ἐπιθυμήσῃ ὁ ἀσθενὴς νὰ τὸν ἴδῃ. Διότι τότε, ἐὰν ὁ ποθούμενος δὲν προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ, θὰ μείνουν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νεκροῦ ἡμίκλειστοι προσδοκῶντες τὴν ἄφιξίν του, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ ἐν αὐτοῖς ζωὴ πρὸ πολλοῦ ἀπεσβέσθη.

Ἰδοὺ τί ἐννόει κυρίως ὁ Θύμιος λέγων, πρὸς ἐμὲ ὅτι, ἐὰν δὲν προφθάξω, θ' ἀποθάνῃ ὁ παπποῦς, καὶ θὰ μείνουν ἀνοικτὰ τὰ ὄμματα του.

Διὰ τοῦτο, ὅταν παρῆλθεν ἡ πρώτη ἐκείνη σύγχυσίς μου, ὅτε, λαβὼν τὴν ἄδειαν πρὸς ἀναχώρησιν, ἐξήλαυνον, ἐκ τοῦ *Ἐδιρνὲ-Καπουσοῦ* τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὄχι ἐπὶ χρυσοχαλίνου *ἀτίου*, ἀλλ' *ὀπισωκάπουλα* ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θύμιου καμηλοϋψοῦς ἵππου τοῦ παπποῦ μου, καὶ σφίγγων ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶν ἀντὶ τῆς ξανθῆς βασιλοπούλας, ἣν ἔμελλον νὰ ὁδηγήσω εἰς τὴν καλύβην τοῦ πατρός μου, τὴν ἐρυθρὰν τοῦ Θύμιου ζώνην, ἐκ φόβου μήπως ὀλισθήσας κατακρημνισθῶ ἀπὸ τῶν ἰσχνοτάτων ὀπισθίων τοῦ ζώου—περὶ οὐδενὸς ἐφρόντιζον, περὶ οὐδενὸς ἀνησύχουν τόσον, ὅσον περὶ τοῦ μήπως δὲν προφθάσωμεν ἐγκαίρως εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀποθάνῃ ὁ καϋμένος ὁ παπποῦς, καὶ ἀπομείνουν ἀνοικτὰ τὰ ὄμματα του.

Ὁ μακροσκελέστατος ἐκεῖνος ἵππος ἔτρεχεν ὅσον ἐπέτρεπεν εἰς τὰ γηρατεῖά του τὸ διπλοῦν αὐτοῦ φορτίον ἀφ' ἑνός, ἡ ἐλεεινὴ τῶν ὁδῶν κατάστασις ἀφ' ἑτέρου. Ἐν τούτοις ὁ δρόμος ὃν ἔπρεπε νὰ διανύσωμεν ἦτο μακρὸς καὶ ὁ Θύμιος ἀφῆκε τὸν παπποῦν, ἀπὸ τῆς προχθὲς ἤδη, ἑτοιμοθάνατον. Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διαστημα ὁ παπποῦς δὲν εἰμποροῦσε βεβαίως ν' ἀντέχῃ παλαίων μὲ τὸν ἄγγελον. Τὰ ἐννενήκοντα ὀκτὼ χρονάκια τοῦ εἶχον κυρτώσει πρὸ πολλοῦ ἤδη τὸ λεβέντικόν του ἀνάστημα. Βέβαια, βέβαια! Ὁ ἄγγελος θὰ μοῦ τὸν ἐξαπλώσῃ τὸν καϋμένον χαμαί, πρὶν τὸν προφθάξω, καὶ θ' ἀποθάνῃ ὁ παπποῦς καὶ θὰ μείνουν ἀνοικτὰ τὰ ὄμματα του!

Ὁ Θύμιος, ὅστις δὲν μοὶ ἀπέτεινε τὸν λόγον, εἰ μὴ ὀσάκις ἐνθυμεῖτο νὰ μ' ἐρωτήσῃ ἐὰν κάθημαι ἀκόμη εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ ἵππου, φαίνεται ὅτι κατείχετο ὑπὸ τῶν αὐτῶν μετ' ἐμοῦ σκέψεων, διότι δὲν ἔπαυε μαστίζων τὸν ἵππον διὰ νὰ τρέχῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον.

Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ ἐρωτήσῃ μετ' ὀλίγον, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πλέον κανεὶς ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ἵππου νὰ τῷ ἀπαντήσῃ. Ὁ Θύμιος τὸ ὑπωπτεύθη ἐγκαίρως κατ' εὐτυχίαν. Ἐξεζώσθη λοιπὸν ἐν μέρος τῆς πολυγύρου ἐρυθρᾶς του ζώνης καὶ τὸ ἐτύλιξε δύο τρεῖς φορὰς περὶ ἐμὲ καὶ περὶ τὴν μέσην του συγχρόνως. Τοιουτοτρόπως προσηρτημένος πλέον ἀσφαλῶς εἰς αὐτόν, ὡς ἐὰν ἦμην κανὲν ἄψυχον παράρτημα, ἐξ ὅσον φέρουν οἱ χωρικοὶ συνήθως ἐσφιγμένα περὶ τὴν ζώνην των, ἐξηκολούθησα τὸ φανταστικὸν ἐκεῖνο ταξείδιον, τοῦ ὁποίου τὰς ἐντυπώσεις ποτὲ δὲν ἐλησμόνησα.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Γ. Μ. Βιζυηνος

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΟΝ

(Συνέχει ἀκαὶ τέλος· ἴδε σελ. 349).

Καὶ Κάρολος ὁ Θ'. παρηκολουθεῖτο ὀσάκις ἐμόναζεν, ὑπὸ κραυγῶν καὶ ὠρυγῶν τῶν θανατωθέντων Οὐγενότων. Ἀναλογισθῶμεν πρὸς τούτοις καὶ τὰς παραισθησίας τῶν ὁδοιπορούντων τὰς ἐρήμους, τὴν Fata morgana. Ἐπίσης καὶ οἱ θνήσκοντες τῆς πείνης καὶ δίψης ταράσσονται τὸ πνεῦμα κατὰ τὰς τελευταίας αὐτῶν στιγμάς, διὸ οἱ μὲν βλέπουσιν ἐν ὁράματι πρὸ τοῦ θανάτου τραπέζας πλήρεις φαγητῶν, οἱ δὲ ἀκούουσι τὸν ψίθυρον τοῦ ὕδατος ρυακίων καὶ πηγῶν.

Ἀσθενής τις πρὸ ἡμῶν ἔβλεπεν ἑκατομμύριον ἀγελάδων, ὁ δὲ νέος Γερμανὸς Staps ὁ θελήσας νὰ δολοφονήσῃ τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα ἐν Schönbrunn εἶχεν ἰδεῖ τὸ πνεῦμα τῆς Γερμανίας, ὅπερ προέτρεπε καὶ ὤθει αὐτὸν εἰς τὴν πρᾶξιν.

Ὁ φρενοβλαβὴς βλέπει καὶ ἀκούει ὅ,τι σκέπτεται. Μελαγχολικός τις, εἰς ὃν ὁ Esquirol ἔκαμε λόγον περὶ τῶν πλανῶν καὶ τῆς ἀπάτης τῶν παραισθησιῶν ἀπήντησε· — Σκέπτεσθε καὶ σεῖς ἐνίοτε, κύριε δόκτωρ; — «Ἀναμφιβόλως». — «Καλὰ λοιπόν, σεῖς σκέπτεσθε ἡσύχως, ἐνῷ ἐγὼ — σκέπτομαι μεγαλοφώνως.

Ἐπὶ τοῦ διαδρόμου συνάπτεται μεταξὺ ἰατροῦ καὶ τῶν περιπατούντων ἀσθενῶν φιλικωτάτη συνδιάλεξις. Ἄλλον ἐρωτᾷ ἂν ἐκοιμήθη ἡσύχως, ἄλλον ἂν ἔχῃ ὄρεξιν, ἄλλον ἐὰν κρυώνῃ, εἰς ἄλλον δίδεται ἐπιστολὴ ἐκ τῆς πατρίδος. Πάντα δὲ ταῦτα γίνονται φιλανθρωπότατα καὶ ἐν μέτρῳ.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς λευκοπώγων ἐργάτης μὲ τὴν ἐργατικὴν ποδιάν. Ἀνοίγει μόνος τὴν θύραν, φέρων πηλοφόρον σκαφίδιον πλῆρες εἰς τὴν μίαν χεῖρα, κρατεῖ εἰς τὴν ἄλλην μυστρίον καὶ σφυρίον καὶ μᾶς χαιρετᾷ φιλικώτατα. Ὁ ἀνὴρ φαίνεται ἑβδομηκοντούτης, διήνυσε πλείω τῶν 20 ἐτῶν ἐν τῷ καταστήματι, ἐπειδὴ δὲ ἤσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κτίστου, εἶνε ἀπησχολημένος εἰς τὰς μικρὰς ἐπιδιορθώσεις τοῦ καταστήματος. Ἰσχνὸς ἀλλ' εὐθυτενὴς τὸ σῶμα ἵσταται πρὸ ἡμῶν ὡς ἀληθὴς στρατιώτης, φέρων τὴν δεξιὰν ὡς ἐν ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ τοῦ πιλικίου. — «Λοιπόν, φίλτατε Ε..,» εἶπεν ὁ ἰατρὸς «διηγηθῆτε εἰς τὸν κύριον Μ... πρῴην ἀξιωματικόν, τὰ τῶν ταξειδίων σας, διότι ὁ κύριος ἐνδιαφέρεται πολύ». Ὁ ἀσθενὴς ἀπέθεσε πάραυτα τὰ ἐργαλεῖά του χαμαὶ καὶ ἤρξατο διηγούμενος μετὰ ζωηρῶν χειρονομιῶν καὶ διὰ ἀδιακόπως ἀπαστραπτόντων ὀφθαλμῶν τὰ συμβάντα τῶν ταξειδίων του ἐξ ὅλου τοῦ κόσμου, ὃν περιηγήθη. Μᾶς περιέγραψε πιστότατα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν Βιέννῃ, τὴν ὁδὸν ἐντεῦθεν εἰς Πράγαν ἀκριβέστατα, μᾶς ἔφερεν εἰς τὸ Ἀμβοῦργον, εἰς Λισσαβόνα, Ἁγίαν Ἑλένην, εἰς τὰς Πυραμίδας τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος, εἰς τὴν Ἀμερικήν, τὴν Κορσικήν, κτλ.

Πᾶν ὅ,τι δὲ ὁ ἄνθρωπος οὗτος λέγει εἶνε γεωγραφικῶς ὀρθόν, αἱ εἰκόνες του εἶνε ζωηραὶ κατὰ τὸν χρωματισμὸν καὶ ἀντικειμενικῶς ἀληθεῖς, τέλος εἶνε περιγραφαὶ ἀνευρισκόμεναι εἰς τὰς ἀρίστας τῶν περιηγήσεων καὶ εἰς τὰς ὡραιοτέρας ἐξεικονίσεις τοποθεσιῶν. Ἐνῷ αὐτὸς διηγεῖτο περὶ τῆς Καπερναούμ, ὁ ἰατρὸς Κ. ἀστειευόμενος τὸν ἠρώτησεν ἂν ἐγνώρισεν ἐκεῖ καὶ τὸν λοχαγὸν Τ., οὗτος δ' ἀπήντησε μειδιῶν πανούργως· «— Πῶς δύνασθε σεῖς ἂν καὶ δόκτωρ νὰ μοὶ κάμητε τοιαύτην ἐρώτησιν; Ἀλλ' ἀστειεύεσθε. Ὅταν ἐγὼ ἦμην ἐν Καπερναούμ, ὁ λοχαγὸς εἶχεν ἀποθάνει πρὸ 300 ἐτῶν». — Δύναταί τις ν' ἀκούῃ ἐπὶ ὥρας ὅλας τὸν ἀσθενῆ τοῦτον διηγούμενον, χωρὶς αὐτός, ὁ γνώστης ὅλων τῶν χωρῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, νὰ εὑρεθῇ εἰς δυσχερῆ θέσιν πρὸ ἐνστάσεώς τινος.

Ὅταν ὁ ἰατρὸς εἶπεν· «Ἀλήθεια, Ε..» εἶσθε ἐδῶ εἰς τὸ κατάστημα διότι εἶσθε τρελλός; οὗτος ἀπήντησε «— Γιατρέ μου, σεῖς γνωρίζετε τί κακοὶ ἄνθρωποι ὑπάρχουν 'ς τὸν κόσμο. Σεῖς γνωρίζετε καλλίτερα ἀπὸ 'μένα ὅτι ὁποιος λέει πῶς ἐγὼ εἶμαι τρελλὸς δὲν εἶνε ὁ ἴδιος φρόνιμος. Ἂν δὲν εἶχα τὴν ἀδυναμία 'ς τὸ κεφάλι καὶ τὴ ζάλη, δὲν θὰ ἤμουν ἐδώ».

Καὶ ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε ἀνάτως φρενοβλαβής. Ἐκτελεῖ τὸ ἔργον του λαμπρότατα, φροντίζει ἐπιμελέστατα διὰ τὴν τάξιν τῆς οἰκίας· τούτου δὲ ἕνεκα ἐπετράπη αὐτῷ νὰ φέρῃ τὴν κλεῖδα, καὶ νὰ ἐργάζηται ὅπως γνωρίζει ὁ ἴδιος. Ἀλλὰ πῶς κατήντησεν εἰς τοῦτο τὸ πα-

θος ὁ γέρων οὗτος, ὁ μὴ λέγων ποσῶς ἀνοησίας; Ἦτο στρατιώτης, ἠκολούθησε πολλὰς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος, ἐπληγώθη δὲ παρὰ τῷ Eckmühl. Ἐπιστρέψας δὲ οἴκοι ἔπαιζε τὸ πρόσωπον τοῦ καλουμένου Miles gloriosus, τουτέστι τοῦ *Παλαύρα* πολεμιστοῦ. Κυρία κατοικία αὐτοῦ ἔκτοτε ἐγένοντο τὰ οἰνοπωλεῖα. Ἔπινε γενναίως οἶνον, καὶ οἰνοπνευματώδη ποτά, καὶ διεσκέδαζε τοὺς χωρικοὺς τῆς πατρίδος του διηγούμενος τὰ συμβάντα του. Οὕτω δὲ ἀπρακτῶν διηγεῖτο ὡς ἀληθὲς οὐ μόνον ὅ,τι ὁ ἴδιος εἶδεν, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἤκουσεν, ἢ ἀνέγνωσεν ἢ ἄλλως πως ὠνειρεύθη ἐν τῇ φαντασίᾳ του. Ὅσῳ δὲ τὸ κοινὸν ἤκουεν αὐτὸν εὐαρεστότερον, τόσῳ μᾶλλον ἐξήσκει οὗτος ἑαυτὸν εἰς τὸ *κόπτειν παλαύρας*. Οὕτω δὲ ἀφοῦ διὰ τῆς πόσεως κατήντησεν εἰς τὴν παραφροσύνην τῶν μεθύσων, ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν καὶ αἱ ἀποπλανήσεις τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς, πᾶν ὅ,τι δὲ ἐν ἐγρηγόρσει ὠνειρεύετο ἐξελάμβανεν ὡς ἀλήθειαν, οὕτως ὥστε καὶ πᾶν ὅ,τι μᾶς διηγήθη σήμερον εἶνε κενόδοξα ψεύδη, πλέγμα ὀλίγης ἀληθείας καὶ πολλῆς ποιήσεως.

Νῦν εὑρισκόμεθα καὶ πάλιν εἰς τὸ βαθὺ πράσινον χρῶμα τοῦ κήπου τὸ μετὰ χρυσοῦ ἐνίοτε διυφασμένον, ἐν μέσῳ τῆς λάμψεως τῶν ἀνθέων, ἅτινα συνήθως ἀγαπῶσιν οἱ ὑγιεῖς τὸν νοῦν ἄνθρωποι. Οἱ ὀλίγοι, οἵτινες βαδίζουσιν ἐνταῦθα, παρέρχονται ἀπαθῶς πρὸ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ εὐοσμίας, οὔτε βλέμματος ἀξιοῦντες τοὺς εὐχρόους τάπητας τῆς χλόης. Τί ἐνδιαφέρονται αὐτοὶ διὰ τόσῳ μικρὰ πράγματα, διὰ τὴν ἡλιακὴν θέρμην, διὰ τὰς ὀσμὰς τῶν ἀνθέων, διὰ τὴν αἰθρίαν τοῦ οὐρανοῦ; Εἰς τὸν ἐγκέφαλον αὐτῶν ἀνέρχονται ἰδέαι ὅλως διάφοροι, μεγαλοπρεπεῖς καὶ παγκοσμίου διαφέροντος. Ὁ εἷς εἶνε ὁ μέγας ἥρως τοῦ αἰῶνος, μὴ εὐκαιρῶν οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμήν, διότι ἀδιακόπως σκέπτεται νὰ εὕρῃ μηχανήν, διὰ τῆς ὁποίας μίαν ἡμέραν νὰ ἑνωθῶσιν ὅλα τὰ βασίλεια τῆς γῆς διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ν' ἀποτελέσωσι γενικῶς παγκόσμιον μοναρχίαν, τῆς ὁποίας δημοκράτης αὐτοκράτωρ θὰ γείνῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Ἕτερος ἥρως εἶνε ὁ καθηγητὴς τῶν καθηγητῶν, ὁ διδάκτωρ τῶν διδακτόρων ὁ «μεγαλοπρεπέστατος πρύτανις» ὁ ζητῶν νὰ λύσῃ τὰ μαθηματικὰ προβλήματα «τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου τῆς αἰωνιότητης» καὶ τὸ τῆς «συμπιπτούσης ἀκτινοειδοῦς τῆς δαρβινείου θεωρίας τῆς καταγωγῆς» διὰ τῆς «ἀτομικῆς ἀφαιρέσεως».

Τρίτος ἥρως εἶνε «αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶνε». «Εἶμαι» λέγει «τὸ πᾶν ἐν τῷ παντί, ὁ αἰώνιος, ὁ ποιητὴς τοῦ παντός — εἶμαι ὁ ἀνώτατος Θεός, ὁ Ἀδονάϊ, ὁ Ἐλοχίμ». — Οὗτος μίαν μόνον φροντίδα ἔχει πῶς θ' ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τοῦ κόσμου ὡς τοιοῦτος. Ἐὰν δέ τις κρατήσῃ πρὸ αὐτοῦ τὸ βαπτιστικόν του, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκει ὁ ἴδιος ὅτι εἶνε υἱὸς ἐργάτου, λέγει· «δι' αὐτὸ ἴσα ἴσα εἶμαι καὶ ἐγὼ ἐδῶ, διότι ὡς παιδίον μὲ ἀντήλλαξαν, καὶ οὕτω ἕνεκα τοῦ ξένου παρεισάκτου ἔχασα τὴν ἀναγνώρισίν μου ὑπὸ τοῦ κόσμου. Πᾶν ὅ,τι κινεῖται καὶ ὑπάρχει ζῇ δι' ἐμοῦ, ἀπ' ἐμοῦ, ἐξ ἐμοῦ· ἀλλ' ἡ ὥρα δὲν ἦλθεν ἀκόμη, ὅπως δείξω τὴν δόξαν μου — περιμένω τὴν σύζευξιν τριῶν διαμετρικῶν κομητῶν, τότε δὲ γενικὴ σοφία θ' ἀναλάμψῃ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς».

Ἐὰν δὲ στραφῶμεν εἰς ἕτερον ἥρωα θεάν, ἔχοντα τὸ στόμα χρυσοῦν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐρωτήσωμεν διατί εὑρίσκεται ἐδῶ εἰς τὴν τρίτην τάξιν τῶν ἀσθενῶν, καὶ φορεῖ τόσῳ ἁπλᾶ ἐνδύματα, ἐνῷ ὡς παντοδύναμος θεὸς ἠδύνατο πάραυτα νὰ εὑρεθῇ εἰς καλλιτέρας περιστάσεις, μᾶς ἀποκρίνεται ἑτοίμως. «Δὲν θέλω ὁ ἴδιος· ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄλλος θεός, εἶμαι ὁ υἱός, θέλω νὰ ὑποφέρω, καὶ βασανίζωμαι, δὲν ἔχω δὲ ἀκόμη ἐντολὴν παρὰ τοῦ πατρός μου νὰ δείξω καὶ κάμω νὰ αἰσθανθῶσι τὴν δύναμίν μου».

Ἅπαντες οὗτοι εἶνε παράπληκτοι. Κύριος δὲ χαρακτὴρ τῆς παραπληξίας εἶνε, ὅπως καὶ ὁ Σαίξπηρ μετὰ πλήρους ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας παρετήρησεν, ἡ μέθοδος. Ἅμα ἀσθενής τις τοιοῦτος θέσῃ ὡς κέντρον τῶν παραπλήκτων αὐτοῦ παραστάσεων κυρίαν τινὰ πρότασιν μὴ ὀρθὴν ἀλλὰ ἄλογον, οὐδόλως κωλύεται εἶτα νὰ ἐπεξεργασθῇ τὸ θέμα τοῦτο, ὅπερ τὸν ἀπασχολεῖ ἀδιακόπως καὶ πληροῖ, ὅλην αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὅπως ἀποδείξῃ αὐτὸ ὀρθὸν μετὰ διαλεκτικῆς ἀξιοθαυμάστου καὶ διὰ λεπτῶν συλλογισμῶν καὶ λαμπρῶν ῥητορικῶν ἀποστροφῶν. Ἐὰν ὁμολογήσῃ τις ὡς ὀρθὴν τὴν κυρίαν πρότασιν τῶν παραπλήκτων, ἅπαντα τὰ λοιπὰ συμπεράσματα εἶνε ὀρθά. Ἅπαν τὸ ἀντιληπτικὸν τῶν παραστάσεων τῶν παραπλήκτων, ἅπας ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν αὐτῶν εἶνε τὰ μέγιστα μεμεγεθυσμένος, ὅλα τὰ σχέδια αὐτῶν ἐκκεντρικὰ καὶ διευθυνόμενα εἰς τὸ ἄπειρον· παραγωγικότης τις ἀσθενὴς δεσπόζει τοῦ νοσοῦντος ἐγκεφάλου, τόσῳ δὲ εἶνε ὁ παράπληκτος κατειλημμένος ὑπὸ τῶν ἐσωτερικῶν τούτων ἐνασχολήσεων, ὥστε οὔτε χρόνον ἔχει πρὸς ἄλλην ἐνασχόλησιν οὔτε αἰσθάνεται πλῆξιν. Σήμερον μᾶς ζητεῖ ἀμειλίκτως γραφίδας καὶ χάρτην ὁ ἔχων τὴν παράπληκτον ἰδέαν ὅτι εἶνε Ραφαῆλος ὁ δεύτερος, ὅπως γράψῃ ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς εἰκόνας τῆς φαντασίας του. Ὁ πόθος του ἐκπληροῦται. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν εὑρίσκομεν τὸν χάρτην ἄγραφον. Ἐρωτῶντες δ' αὐτὸν διατί δὲν ἐζωγράφησεν; ἀκούομεν τὴν ἀπόκρισιν. «Λυποῦμαι πολύ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην· δὲν εἶχον καιρὸν οὔτε μίαν στιγμήν.»

Οἱ τοιοῦτοι παράπληκτοι εἶνε εὐτυχεῖς ἐν τῇ παραφροσύνῃ των. Διῆλθον ἤδη τὸ στάδιον

τῶν δεινῶν θρήνων καὶ τὴν ἑλώδη καὶ νεφελώδη χώραν τῶν ψυχικῶν πόνων, τὴν μελαγχολίαν. Διῆλθον ἐπίσης εὐτυχῶς καὶ τὴν ἠφαιστειώδη περίοδον τῆς μανίας, ἥτις καταξεσχίζει τὴν ψυχήν, καὶ διασείει τὸ σχεδὸν ἀναίσθητον σῶμα δι' ἀγρίων σπασμωδῶν κινήσεων. — Εὐτυχῶς; Ὄχι, δυστυχῶς μᾶλλον. Διότι ἐνόσῳ ὁ δυστυχὴς ἐνόμιζεν ὅτι θ' ἀποθάνῃ ἐκ δυστυχίας καὶ θὰ καταστραφῇ ὠδύρετο καὶ διῆγε τὰς ἡμέρας αὐτοῦ ἐν κλαυθμοῖς καὶ ὀδυρμοῖς, ἐν ὅσῳ ἐρρίπτετο ἐν τῇ μανίᾳ του κατὰ τῶν τοίχων τοῦ δωματίου καὶ ἐν τῇ παραφορᾷ του ἔθραυε τοὺς ὀδόντας, καὶ κατέσχιζε διὰ τῶν ὀδόντων τὰ ἐνδύματα, τὴν κλίνην του, τὴν στρωμνήν του, ἦτο εἰσέτι καιρὸς ὅπως σωθῇ, ἦτο ἀκόμη ἐλπὶς πρὸς ἴασιν. Νῦν ὅμως ὅτε παρῆλθεν ἡ θόλωσις τῶν ὑδάτων τοῦ πάθους καὶ τοῦ θορύβου, διατελεῖ ὁ ἄρρωστος ἡσυχος, αἰσθάνεται ἑαυτὸν εὐτυχῆ, εἶνε εὐχαριστημένος, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὡς προφήτην, βασιλέα, σοφόν, ἅγιον, θεὸν καὶ μάλιστα ὡς μέγαν θεόν, καὶ συνομιλῶν μεθ' ἑκάστου ἐπισκέπτου διασκεδάζει ἐξαίρετα κατὰ τὸ εἶδός του.

Ὁ μᾶλλον διασκεδαστικὸς ὅμιλος ἐν τῷ φρενοκομείῳ εἶνε ὁ τῶν παραφρόνων τῶν δυστυχῶς ἀνιάτων. Ἀπανταχοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ τμήματος τῶν γυναικῶν μᾶς φωνάζουσι «Καλῶς ὁρίσατε.» Αὐτόθι πᾶσαι ἐργάζονται προθύμως, ἔτι δὲ προθυμότερον φλυαροῦσι. Μετά τινων ἀσθενῶν δυνάμεθα νὰ συνομιλήσωμεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον εὐαρέστως, ἐν τέλει δὲ δὲν ἐξάγομεν ἐξ ὅλης τῆς ὁμιλίας τῶν τίποτε. Δὲν βλέπομεν, οὔτε ἀντιλαμβανόμεθα ἄλλο ἢ σπουδαίαν ἐνασχόλησιν διὰ τὸ τίποτε καὶ ἄλογον καὶ ἀνόητον φλυαρίαν. Ὅ,τι δὲ μᾶς διηγοῦνται ἀσθενεῖς τινες εἶνε ἀληθές, διότι τὰς μυστικὰς αὐτῶν ἰδέας καὶ παραδοξολογίας δὲν ἀνακοινοῦσιν εἰς ὁποιονδήποτε ξένον. Ἀλλ' ὁ διάλογος δὲν ἐξακολουθεῖ μακρὸν χρόνον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Εὐθὺς καταλείπουσαι αὐτὸ μεταπηδῶσιν εἰς ἄλλο, ὁμιλοῦσιν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων καὶ χάνουσι τὴν ἀφετηρίαν τῆς ὁμιλίας των.

Αἱ κυρίαι ἐστολισμέναι ἐπιδεικτικῶς, ὅπως γίνωνται καταφανεῖς, κάθηνται πρὸ τῆς ραπτικῆς, μηχανῆς, τῆς ὑφαντικῆς, τοῦ τελάρου. Κυρία τις κάθηται ἐνδεδυμένη ἑορτάσιμα ἐφ' ὑψηλῆς ἕδρας, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους αὐτῆς, τῶν ὠμοπλατῶν, τῶν βραχιόνων κρέμανται ποικιλόχροοι θύσσανοι, ταινίαι μετάξιναι καὶ ταινίαι χάρτιναι. Ἐφ' ἑκάστης δὲ χαρτίνης ταινίας, ἥτις κρέμαται, εἶνε γεγραμμένον καὶ ἓν ὄνομα Schiller, Wieland, Goethe, Humbold, Thomas à Kempis, Ida Hahn-Hahn, Kladderadatsch, Eugène Sue κ.τ.λ. «Παρατηρήσατε ἐδώ, Κύριε, τὸν κατάλογον τῶν ἔργων, ἅτινα συνέγραψα» μᾶς λέγει ἡ παγκόσμιος συγγραφεὺς μὲ ἀφελῆ, ἀλλὰ σαφῆ τόνον. Τί ἤθελε μᾶς ὠφελήσῃ ἐνταῦθα ἡ ἀντιλογία; Ἕνεκεν τούτου ἐθαυμάσαμεν τὰς πολυμερεῖς γνώσεις τῆς συγγραφέως, ἥτις ἦτο πρῴην μοδίστα περιπεσοῦσα εἰς ἔρωτα ἀτυχῆ, εἶχεν ἀναγνώσει πολλὰ ἀκατάληπτα δι' αὐτὴν βιβλία, καὶ ἔζη ἐν πενίᾳ μεγίστῃ πίνουσα καφὲ μόνον ἐκ βαλάνων καὶ ἀποπλύματα τοῦ τείου. Εἰς τὸν θαυμάζοντα τὴν τύχην τῆς συγγραφέως δίδει αὕτη τὴν χεῖρα μετὰ πάθους πρὸς ἀσπασμόν.

Νέα τις καὶ ὡραία γυνὴ παίζει εὐχερέστατα ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἡ δυστυχὴς ἐγένετο παράφρων ἕνεκα τῆς μεγίστης εὐτυχίας τοῦ γάμου. Εἶδον αὐτὴν κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας της περιπεσοῦσαν εἰς μανιώδεις παροξυσμούς, καὶ ἔλαβον ὑπὸ τὴν θεράπειαν μου. Τὸ κύριον ὅμως αἴτιον τῆς παραφροσύνης της ἦτο ὁ κληρονομικῶς εἰς αὐτὴν μεταδοθεὶς ἀσθενὴς ἐγκέφαλος. Ὁ πατήρ της ἠμιμαθὴς καὶ ἀλαζὼν διδάσκαλος σχολείου, ἐν παροξυσμῷ τινι διαταράξεως τῶν φρενῶν ἐκρεμάσθη διὰ σχοινίου. Ἡ νέα κόρη τότε εὑροῦσα τὸν αὐτοκτονήσαντα πατέρα, ἔκοψε μόνη τὸ κατηραμένον σχοινίον. Ὁ ἀδελφὸς παθών ποτε τυφοειδῆ πυρετὸν ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου καὶ ἔμεινε νεκρός. Ἡ κυρία αὕτη ἀπέθανε παράφρων ἐκ φυματιώσεως.

Ἡ προδιάθεσις εἰς παραφροσύνην, τουτέστιν ἡ ἧσσων ἀντίστασις τοῦ ἐγκεφάλου πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς δυσμενεῖς περιστάσεις, εἶνε κληρονομική, ὅπως εἶνε κληρονομικὰ τὰ διάφορα προτερήματα ἢ ἐλαττώματα, τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματος, τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν, ἡ φωνή, ἡ στάσις τοῦ σώματος. Πρὸς τῇ κληρονομικότητι ταύτῃ προστίθεται συγχρόνως ἐνίοτε καὶ παρημελημένη ἀνατροφή. Εἰκόνα τοῦ τί ἐστὶ παραφροσύνη ἔχομεν ἐν τοῖς ὀνείροις ἡμῶν. Τὴν ὁμοιότητα δὲ ταύτην μεταξὺ ὀνείρων καὶ παραφροσύνης ἀνομολογοῦσι πολλοὶ φρενοβλαβεῖς ἰαθέντες, οἵτινες θεωροῦσιν ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς νόσου των ὡς βαρύ τι καὶ μακρόν, ὁτὲ μὲν ἀπαίσιον ὁτὲ δὲ καὶ εὐτυχὲς ὄνειρον.

Σαφῆ εἰκόνα τῶν κυριωτέρων μορφῶν τῆς φρενοβλαβείας δίδουσιν ἡμῖν καὶ τὰ δάκρυα, ἡ στενοχωρία, ἡ μανία πρὸς τὸ ὁμιλεῖν καὶ ἐρίζειν, αἱ ἀγανακτήσεις, αἱ σώφρονες ἀνοησίαι, καὶ ὅλα τὰ ἄτοπα μωρολογήματα, ἅτινα μᾶς ἀπασχολοῦσι καὶ μᾶς τυραννοῦσιν ἐνίοτε καθ' ὕπνον. Τὸ παραφρονεῖν καθ' ὕπνον ὀνομάζομεν ὄνειρον, τὸ ὀνειρεύεσθαι ἐν ἐγρηγόρσει ὀνομάζομεν παραφροσύνην. Ἐκ τοῦ ὀνείρου ἐξεγειρόμεθα ταχέως, ἐκ τῆς παραφροσύνης βραδέως.

Καὶ ἡ μέθη δὲ καὶ ἡ διὰ χλωροφορμίου νάρκωσις παρέχουσι μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς πολλὰ στάδια τῆς παραφροσύνης. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲ Ἕλληνες ὠνόμαζον τὴν μέθην μικρὰν μανίαν.

Ἅπαντες οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι, οἱ πάσχοντες διαφορώτατα εἴδη παραφροσύνης καὶ ἔχοντες τὰς ποικιλωτάτας παραστάσεις ἐν τῇ διανοίᾳ των,

ἑλλόγως θεραπευόμενοι ζῶσιν εἰρηνικώτατα καὶ ἄφετοι, μονάζοντες ἢ μετ' ἀγγέλων. Τινὲς ἀρέσκονται ζῶντες ὅλως κατὰ μόνας.

Ἐκεῖ πρὸς τὸ ἄκρον τῆς αὐλῆς ὁ ἀνώτατος θεὸς ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ οὐρανοῦ τρέφει τὰ στρουθία καὶ τὰς περιστεράς, ὁ δὲ Γενναιότατος Ἀρχηγὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐθνοφυλακῆς καλλιεργεῖ τὰ *ῥέσεδα* αὐτοῦ καὶ τὰς *βεγονίας* εἰς γάστρας. Ὅλον τὸν οἶκον δὲ πληροῖ ἐπιμελὴς κίνησις καὶ πολυάσχολος ἐργασία, συμπαρασύρουσα καὶ ἄλλους τῶν φρενοβλαβῶν τούτων εἰς ἐνασχόλησιν, καὶ ἐπιφέρουσα οὕτω διὰ τῆς ἐλαφρᾶς ἐργασίας ἀπασχόλησιν τοῦ πνεύματος καὶ τέρψιν.

Ἡ πορεία τῶν μορφῶν τῆς παραφροσύνης εἶνε συνήθως τοιαύτη, ὥστε μετὰ διαρκῆ καὶ ἐπίμονον ἀπουσίαν ἐπέρχεται τὸ στάδιον τῆς μελαγχολίας, τουτέστι τῆς διαρκοῦς ψυχικῆς ἀναιτίου βαρυθυμίας, ἥτις ἔχει ὡς συνοδὸς πάλιν ἀπάτας τῶν αἰσθήσεων καὶ παραφόρους παραστάσεις διαφόρου εἴδους καὶ διαφόρου ἀποχρώσεως.

Στάδιόν τι μανίας, καθ' ὃ ὁ ἀσθενὴς εὑρίσκεται ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ἀποτελεῖ τὴν ὀπισθοδρόμησιν οὕτως εἰπεῖν τῆς φύσεως. Τὴν βαρύθυμον καταπεπτωκυῖαν κατάστασιν τῆς ψυχῆς ἀκολουθεῖ στάδιον ἐξεγέρσεως. Ὁ ἀσθενὴς εἶνε μανιώδης. Τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐνδομύχου αὐτοῦ καταστάσεως δηλοῦσιν αἱ τάσεις αὐτοῦ πρὸς ῥυθμικὴν ἐκδήλωσιν τῶν διανοημάτων, πρὸς κατασκευὴν στίχων, πρὸς συλλογὴν ἢ καταστροφὴν διαφόρων ἀντικειμένων. Κατὰ μικρὸν εἶτα ἐπέρχεται ἡ ἄνοια, μετ' ἐμμόνων μακρὸν χρόνον παραμενουσῶν ἰδεῶν, καθ' ἣν ὁ ἀσθενὴς πλάττει δευτέραν ἐν ἑαυτῷ ἐνδόμυχον προσωπικότητα, ἀνάλογον πρὸς τὰ διεγηγερμένα αὐτοῦ αἰσθήματα. Ἐνῷ δὲ τὸ πᾶν εἰς τοὺς μανιώδεις εἶνε ὁρμαί, καὶ αἱ πράξεις καὶ αἱ ὁρμαὶ εἰς τοὺς ἀνοήτους εἶνε θέλησις ἀσθενὴς ὁδηγουμένη ὑπὸ παραστάσεων παραφόρων ἐν γνώσει ὡς τοιούτων.

Αἴτια τῆς παραφροσύνης εἶνε πολλά. Ὅπως δὲ καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας νόσους, καὶ ἐνταῦθα συνηθέστατον αἴτιον εἶνε ἡ κακὴ θρέψις τῶν ἀνθρώπων. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν νοσούντων ἐν τοιούτοις καταστήμασιν ἀποτελεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξ ἀνθρώπων κακῶς τρεφομένων καὶ ἐκτελούντων βαρείας πνευματικὰς ἢ σωματικὰς ἐργασίας, εἴτε ἐξ εὐτραφῶν καὶ πολυσάρκων ἀνθρώπων, ὧν ὅμως ἡ πέψις καὶ πλάσις τοῦ αἵματος ἔπαθεν ἐκ διαφόρων νόσων ἢ ἐκ λύπης καὶ παθῶν, ἢ αἱ δυνάμεις κατηναλώθησαν ὑπερβαλλόντως ὑπὸ τοῦ Βάκχου καὶ ἄλλης ἀσωτείας, ἢ ἐξ ἀγρυπνιῶν, τοκετῶν ἐπὶ γυναικῶν κ.τ.λ.

Εἶνε δὲ γνωστὸν ἐκ πείρας ὅτι πλείονες παράφρονες θεραπεύονται σήμερον ἢ πρό τινων δεκαετηρίδων, ὅτε ὡς θεραπευτικὰ μέσα ὑπῆρχον αἱ φλεβοτομίαι καὶ ἡ διὰ πείνης ἀγωγή· οἱ πλεῖστοι τῶν ἀσθενῶν πάσχουσιν ἐξ ἀναιμίας καὶ δυσαναλογίας περὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ αἵματος, ὀλίγοι δὲ ἐκ πολυαιμίας.

Συχνότατα δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς φρενοπαθείας καὶ αἱ καλούμεναι κράσεις καὶ τὰ πάθη. Οἱ τῆς καλουμένης νευρικῆς κράσεως ἄνθρωποι, π. χ. οἱ ἔχοντες εὐερέθιστον σῶμα καὶ ἀδύνατον, ἀσθενοῦσιν εὐκολώτερον τῶν ρωμαλέων καὶ ἀπαθῶν, οἱ τρυφεροὶ καὶ εὐαίσθητοι πλεῖον τῶν ψυχρῶν καὶ δυσαισθήτων. Αἱματώδους ἢ χολερικῆς κράσεως φιλάργυρος δύναται νὰ φθάσῃ εἰς βαθὺ γῆρας, ἐν ᾧ ἂν ἦτο νευρικὸς θὰ ἐφέρετο εἰς τὸ φρενοκομεῖον. Ὁ ἔρως ἐπίσης ὁ εὐτυχὴς τόσον ὅσον καὶ ὁ δυστυχής, ὁ θριαμβεύων καὶ ὁ ἀποτυγχάνων, κάμνει εὐτυχεῖς ἢ παράφρονας κατὰ τὴν σωματικὴν ἢ πνευματικὴν σύστασιν τῶν ἀνθρώπων.

Πλὴν τούτων ὅμως ὑπάρχει καὶ πλῆθος ἄλλο σωματικῶν καὶ ψυχικῶν αἰτίων τῆς παραφροσύνης.

Οὔτε ἡ ἀνωτάτη ἐπιστημονικὴ παίδευσις, οὔτε ἡ παχυλωτάτη δεισιδαιμονία προφυλάττουσιν ἀπὸ τῆς νόσου. Ἡ ροπὴ πρὸς τὰς ἡδονὰς κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ζῶμεν, ἡ μανία τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ ἄπαυστος ἔφεσις πρὸς κτῆσιν χρημάτων καὶ πλούτου, τιμῆς, βαθμῶν, τίτλων, παρασήμων κ.τ.λ., καθιστῶσι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πρώτοις μὲν ἀσθενεῖς τὸν ἐγκέφαλον, εἶτα δὲ παράφρονας.

Ὅπως δὲ τὸ ψῦχος καὶ ἡ πεῖνα τοῦτον μὲν καθιστῶσι φθισικόν, ἐκεῖνον δὲ καρδιακὸν καὶ τὸν τρίτον παράφρονα, οὕτω καὶ ἄλλος μὲν τῶν κοιλιοδούλων θνήσκει ἐν τῷ φρενοκομείῳ, ἕτερος δὲ ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου του ἐξ ὕδρωπος. Τὸ αἴτιον εἶνε πάντοτε τὸ αὐτό, πρόκειται δὲ μόνον ἂν ὁ ἐγκέφαλος ἢ τὸ ἧπαρ ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἀντισταθῶσι κατὰ τῆς βλάβης ἐκ τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ τῶν ἄλλων ὑπερβολικῶν ἀπολαύσεων τῆς γαστρός. Οὕτω καὶ αἱ φροντίδες καὶ οἱ περισπασμοὶ τὸν μὲν ἔχοντα τοὺς πνεύμονας ἀσθενεῖς φέρουσιν εἰς τὴν φθίσιν, τὸν δὲ τὸν ἐγκέφαλον εἰς τὴν παραφροσύνην.

Εἰς αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν φρενοκομείων συντελοῦσι πολὺ καὶ τὸ μῖσος, ὁ φθόνος, ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ ζηλοτυπία καὶ ὅλα τὰ οἱονδήποτε ὄνομα φέροντα ἀνθρώπινα πάθη.

Πλὴν τούτων ὑπάρχει καὶ μέγα πλῆθος ψυχικῶν νόσων, αἵτινες ἐπέρχονται συχνότατα καὶ κατὰ μεγάλας περιόδους εἰς πλῆθη ἀνθρώπων, π. χ. εἰς τὸν λαόν. Αἱ πνευματικαὶ αὗται ἐπιδημίαι προϋποθέτουσι πνευματικὰ μολύσματα. Ἰδέαι διάφοροι, ἔτι δὲ μᾶλλον αἰσθήματα, διαθέσεις ὑγιεῖς καὶ νοσηραί, εὔθυμοι ἢ θλιβεραὶ εἶνε κολλητικὰ ὅπως καὶ τὸ χάσμημα. Ἡ προδιάθεσις δὲ πρὸς τοιαύτας ἀσθενείας κατὰ πλῆθη κεῖται ἐν τῇ ἐμφύτῳ ροπῇ τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τὸ μιμεῖσθαι.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐπιδημικῶν νοσημάτων τῆς

ψυχῆς λανθάνον νῆμα μολύνσεως συνδέει πάσας ταύτας τὰς νόσους, τὴν χορευτικὴν ἐπιδημικὴν νόσον τοῦ Ἁγίου Gui καὶ Vit, τὰς θρησκευτικὰς πομπάς, καθ' ἃς τὰ πλήθη ἐμαστιγοῦντο, τὰς ἐπιδημικὰς ἐμφανίσεις τῶν πνευμάτων καὶ τὰς πολιτικὰς παράφρονας ἰδέας ἐπαναστάσεών τινων.

Νῦν ὅμως ὁ ἀναγνώστης μὲ ἐρωτᾷ, Διὰ τίνων μέσων δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν τοὺς παράφρονας; Ποῦ συνίσταται τὸ μυστήριον τῆς θεραπείας αὐτῶν; Ἡ ἀπόκρισις εἶνε εὐκόλος, «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀσθενήσῃ τὴν ψυχήν, προτείνομεν τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος».

Πρότερον ἐνόμιζον ὅτι δύνανται νὰ ἀποτρέψωσι τοιούτους ἀσθενεῖς ἀπὸ τῶν σταθερῶν αὐτῶν ἰδεῶν διὰ ψυχικῶν μέσων, διὰ πνευματικῶν καὶ ἰατρικῶν προτροπῶν. Τὸ νὰ ζητῇ τις ὅμως νὰ παραπείσῃ παράφρονα εἶνε τὸ αὐτό, ὡς τὸ νὰ συζητῇ μὲ μέθυσον, διὰ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ὁποίου ῥέει αἷμα δηλητηριασμένον δι' οἰνοπνεύματος, ἢ ὡς νὰ ζητῇ διὰ λόγων νὰ θεραπεύσῃ ὑδρωπικὸν ἢ καρδιακόν.

Οὐδεμία νόσος ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ ἰατροῦ τόσας γνώσεις καὶ ὑπομονὴν ὅσας ἡ παραφροσύνη. Ὁ ἰατρὸς δέον νὰ ἔχῃ λεπτοτάτην αἴσθησιν, εὐαισθησίαν, εὐσπλαγχνίαν, πάντα δὲ ταῦτα συνδεδεμένα μετὰ μεγάλης ἐπιστημονικῆς παιδεύσεως.

Αἱ βάσεις τῆς θεραπείας τῶν φρενοβλαβῶν στηρίζονται εἰς τὰ ἑξῆς τρία ἀξιώματα·

1) Κατὰ τὰς μεγάλας ψυχικὰς διεγέρσεις δέον ἡ θεραπεία νὰ μὴ εἶνε ἰσχυρά. Φροντιστέον μόνον ὅπως μὴ ἐξασθενῶνται οἱ ἀσθενεῖς.

2) Τὸ νὰ μὴ ἐξερεθίζωμεν τὸν ἀσθενῆ εἶνε ἤδη μερικὴ ἴασις.

3) Τὰς ψυχικὰς νόσους δὲν θεραπεύομεν μόνον δι' ἠθικῶν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ θεραπευτικῶν μέσων ζητοῦμεν νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὸ νόμιμον τὰ ἀσθενήσαντα ὄργανα (ἐγκέφαλον, νευρικὸν σύστημα κ.τ.λ.).

Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶνε ἐνταῦθα ὁ τόπος πρὸς διεξοδικὴν περιγραφὴν τῆς θεραπείας τῶν φρενοβλαβῶν, παρατηροῦμεν μόνον ὅτι τὰ μέγιστα θεραπευτικὰ μέσα, παρὰ τὰ ἰατρικὰ λουτρὰ καὶ τὰ τοιαῦτα, εἶνε ἁπλούστατα. Ἐργασίαι διαφόρου εἴδους ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ τοῖς δάσεσιν, ἐν τῷ κήπῳ, ἢ τῇ αὐλῇ, ἢ ἐν ἐργαστηρίοις, ἀνάλογοι δὲ πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἀσθενῶν, διαχύσεις καὶ τέρψεις διαφόρου εἴδους, θέατρον, χορὸς κ.τ.λ, ἰδοὺ τὰ μέσα ἅτινα ἔχομεν ν' ἀντιταξωμεν κατὰ τῆς φρενοβλαβείας.

Ἀλλ' ἐνταῦθα κατελήξαμεν εἰς θέμα πολὺ συζητηθέν, εἰς τοὺς μυθιστορικῶς περιγραφέντας χοροὺς τῶν φρενοβλαβῶν, τὰς συναυλίας αὐτῶν, τὰς διασκεδαστικὰς ἑορτὰς καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπὶ τοῦ θέματος δὲ τούτου ἀδαεῖς ἐπιφυλλιδογράφοι περιέγραψαν εἰρωνικῶς διὰ λαμπρῶν χρωμάτων τὴν ἄνοιαν καὶ παραφροσύνην. Καὶ εἶχον δίκαιον· διότι οἱ ἀσθενεῖς κατὰ περιόδους δύνανται, καὶ πρέπει νὰ φέρωνται οὕτως, ὥστε οἱοσδήποτε ἄλλος μὴ γνωρίζων ὅταν ἴδῃ καὶ ἀκούσῃ αὐτοὺς ἀπαγγέλλοντας, δρῶντας, μουσουργοῦντας, χορεύοντας, προπίνοντας, δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν γενομένην τομὴν τοῦ μυστηριώδους ψυχικοῦ νήματος. Οἱ ἄρρωστοι κάθηνται πίνοντες τὸν ζῦθον αὐτῶν ἢ τὸ τέϊον ἢ παίζουσι τόσῳ εὐθύμως ὅπως καὶ οἱ ὑγιεῖς ἐν θυμηδίᾳ ἑορτῆς.

Πολλάκις παρεκλήθην ὑπὸ πολλῶν νὰ περιγράψω τοιοῦτον χορὸν μετημφιεσμένων ἐν τῷ φρενοκομείῳ ἢ νὰ ἐπιτρέψω νὰ παρασταθῶσι εἰς τοιαύτην μυστηριώδη τῶν φρενοβλαβῶν διασκέδασιν.

Ἐνταῦθα θέλω ἀναφέρει μόνον ὅτι εἰς τοιαύτας ἑορτὰς τοῦ καταστήματος δὲν δύναταί τις νὰ ἴδῃ τι ἔκτακτον. Ὁ χορὸς τελειώνει εἰρηνικώτατα καὶ τακτικώτατα ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ ταῖς καλλιτέραις συναναστροφαῖς. Εἰς τοιούτους μάλιστα χοροὺς τῶν φρενοβλαβῶν ὁ χορὸς διεξάγεται ἡσυχώτερον, τακτικώτερον, ἁγνότερον, ἐν γένει δὲ διὰ μιᾶς λέξεως χρηστότερον, ἢ εἰς τοὺς ἄλλους τῶν μετημφιεσμένων ἢ μή. Εἰς τοὺς χοροὺς τῶν φρενοβλαβῶν θὰ εὕρῃ τις πάντοτε ὅτι καὶ αἱ ἐνδυμασίαι καὶ οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις των εἶνε ἧττον διεγερτικοί, ἧττον ἐκλελυμένοι, ἧττον διάστροφοι τῶν αἰσθήσεων, ἐν μιᾷ λέξει ἧττον παράφρονες καὶ μᾶλλον πρόσφοροι εἰς τὴν ὑγείαν ἢ εἰς τὰς μετὰ χοροῦ ἢ ἄνευ χοροῦ ἐσπερίδας τοῦ τεΐου ἢ ἄλλας οἱασδήποτε ἐκ τῶν βλαπτουσῶν τὴν ὑγείαν καὶ διεγειρουσῶν τὴν καρδίαν καὶ τὸν ἐγκέφαλον.

(Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ.) Ξ.

ΔΕΝ ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ

Σκηνὴ τοῦ ἀθηναϊκοῦ βίου

Ὁ κύριος Ἀνδρέας Ἀμπελίδης ἀφοῦ ἀνέγνωσεν ἐπιτροχάδην τὰς εἰδήσεις καὶ τὰ τηλεγραφήματα τῶν πρωϊνῶν ἐφημερίδων, ἔρριψεν εἶτα ἓν βλέμμα καὶ εἰς τὰς ποικίλας γνωστοποιήσεις τῆς τετάρτης σελίδος. Εἶδεν ἐκεῖ δρομολόγιον ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας, φάρμακον κατὰ τῆς ἐπιληψίας, ἀγγελίαν φοιτητοῦ ζητοῦντος παραδόσεις, νέον εἶδος βαφῆς διὰ τὰ ὑποδήματα καὶ πλεῖστα ἄλλα οὐδόλως ἐνδιαφέροντα αὐτόν. Ἀλλ' ἐσταμάτησε προσεκτικὸς εἰς σειρὰν τριστίχων καὶ τετραστίχων καταχωρήσεων, ὧν προηγεῖτο μεγάλοις γράμμασιν ἡ λέξις: *Ἐνοικιάζεται. Ἐνοικιάζεται ἓν μαγαζεῖον... Ἐνοικιάζεται ἓν ὑπόγειον... Ἐνοικιάζεται ἀπὸ 1ης προσεχοῦς 7βρίου οἰκία μοναχικὴ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας...*

— Εἶνε καθὼς μᾶς χρειάζεται! ἐμονολόγησε περιχαρῶς καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν — ὡς ἄν-

θρωπος ζήσας ἐν Ἀγγλίᾳ — ἔλαβε τὸν πῖλον καὶ τὸ ἀλεξήλιόν του καὶ κατῆλθε γοργῶς τὴν κλίμακα τοῦ Ξενοδοχείου διευθυνόμενος κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν ἐνοικιαζομένην οἰκίαν.

Ἦτο νέος ξανθογένειος, τριακοντούτης, ὑψηλός, εὐθυτενὴς καὶ εὐάρεστος τὴν ὄψιν καὶ τοὺς τρόπους. Τὸν πατέρα του εἶχεν ἀπολέσῃ, ὅτε ἀκόμη ἦτο νήπιον, ἀπέμεινε δὲ μόνη ἐλπὶς καὶ παρηγορία ἀγαθῆς μητρὸς, ἥτις ἔθρεψεν αὐτὸν μὲ τὸ γάλα τοῦ ἰδίου στήθους καὶ μὲ τὰ αἰσθήματα τῆς ἰδίας καρδίας. Τὸ πρῶτον ἡ Κυρία Ἀμπελίδου κατῴκει ἐν Σύρῳ, μετέβη δ' εἰς Ἀθήνας χάριν τῶν σπουδῶν τοῦ νέου Ἀνδρέου ὅστις ἐπεράτωσεν αὐτὰς εὐδοκίμως ἐν ἡλικίᾳ δέκα ὀκτὼ ἐτῶν.

Περιουσίαν εἶχον μόλις ἐπαρκοῦσαν πρὸς συντήρησιν οὐχὶ ἄνετον, ὅθεν εὐθὺς μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ὁ Ἀνδρέας ἐζήτησεν ἐργασίαν καὶ εὗρε τοιαύτην ἐν Ἀγγλίᾳ προσληφθεὶς ἐκεῖ ὡς ὑπάλληλος μεγάλου ἐμπορικοῦ οἴκου. Ὁ ἀγαθὸς χαρακτὴρ καὶ ἡ τύχη συγχρόνως συνέδραμον αὐτὸν τόσον, ὥστε ταχέως ἀπὸ ὑπαλλήλου ἐγένετο συνεταῖρος καὶ ἐκ τοῦ ἐλαχίστου ἀπέκτησε περιουσίαν ὑπερβαίνουσαν τὴν εἰκοσάδα χιλιάδων λιρῶν στερλινῶν.

Ἤδη δὲ μετὰ δωδεκαετῆ ἐργασίαν ἐξεπλήρου τὴν διακαῆ ἐπιθυμίαν τῆς μητρός του, ἣν καὶ συνεμερίζετο· νὰ ἐπανέλθωσι καὶ ζήσωσιν ἐν εἰρήνῃ, ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς μεσημβρίας φεύγοντες τὴν παγερὰν ὁμίχλην τοῦ Βορρᾶ. Πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος ἀπεβιβάσθησαν εἰς Πειραιᾶ, καὶ ἡ μὲν μήτηρ μετέβη προσωρινῶς παρὰ τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς εἰς Σύρον, ἵνα διέλθῃ ἐκεῖ τοὺς θερινοὺς μῆνας, ὁ δὲ Ἀνδρέας ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ζητῶν οἰκίαν πρὸς ὁριστικὴν ἐγκατάστασιν καὶ εἰς τοῦτο κατεγίνετο πρό τινων ἡμερῶν.

**

Εὐτυχῶς ἡ διεύθυνσις τῆς ἐνοικιαζομένης οἰκίας δὲν ἦτο περίπλοκος, διότι ἔκειτο ἐπὶ εὐρυτάτης ὁδοῦ καὶ ἔφερεν ἀριθμόν, ὥστε δὲν εἰχέ τις ἀνάγκην παραπομπῶν εἰς παντοπωλεῖα καὶ ἀρτοποιεῖα γειτονικὰ πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτῆς. Ἄλλως τε ἐπὶ τῆς ἐξωθύρας ἐλεύκαζε κεκολλημένον ὡς ἐπίμηκες ἔμπλαστρον μέγα ἐνοικιαστήριον ἔντυπον.

Ὁ κ. Ἀμπελίδης ἔκρουσεν ἀδιστάκτως τὴν θύραν ταύτην. Νεαρὰ ὑπηρέτρια προσῆλθε καὶ ἤνοιξεν. Εἶπε πρὸς αὐτὴν ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὴν οἰκίαν ἂν εἶνε δυνατόν, καὶ ἡ ὑπηρέτρια, χαρίεσσα κόρη ἐξ Ἄνδρου, γλυκεῖα ὡς τὰ σῦκα τῆς πατρίδος της, προθύμως ἔσπευσε νὰ τὸν ὁδηγήσῃ.

Ἡ εἴσοδος τῆς οἰκίας, ἡ αὔθουσα, τὸ ἑστιατόριον, τὸ μαγειρεῖον, ὁ πρὸς τὸν μικρὸν κῆπον ἐξώστης, ἤρεσκαν αὐτῷ καθ' ὑπερβολήν. Ἐθαύμαζε δ' ἔτι τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ἄμεμπτον τάξιν καὶ φιλοκαλίαν, μεθ' ἧς ἦσαν τὰ πάντα διεσκευασμένα, τόσον ὥστε θὰ ἦτο καὶ πρόθυμος νὰ ἐνοικιάσῃ τὴν οἰκίαν ὅπως ἦτο καὶ εὑρίσκετο μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν ἐπίπλων. Μόνον τῷ ἐφαίνετο μεγαλειτέρα παρ' ὅση ἐχρειάζετο διὰ δύο ἀνθρώπους, τὴν μητέρα του καὶ ἑαυτόν· ἐγνώριζε δὲ ὅτι ὅσον εὐρύτερος ὁ οἶκος τόσῳ ἐπιπονώτερα εἶνε καὶ τὰ καθήκοντα τῆς οἰκοδεσποίνης· καὶ ἡ μήτηρ του ἦτον ἤδη πεντηκοντοῦτις καὶ ἀδύνατος γυνή. Ἀλλὰ πάλιν ἡ οἰκία ἦτο τόσον ὡραία! Τάχα θὰ εὕρισκεν ἄλλην ὅπως τὴν ἤθελον; Ἔπειτα ὅλα οἰκονομοῦνται ὅταν θέλῃ κανείς... Ἐσυλλογίσθη ἐν τέλει ὁ μέλλων ἐνοικιαστὴς καὶ ἀφοῦ περιειργάσθη λεπτομερῶς τὰ πάντα, ἐκτὸς δύο δωματίων ἅτινα ἦσαν κλειστά, διότι ἦσαν ἀκόμη *ἀσυγύριστα*, ὡς εἶπεν αὐτῷ ἀφελῶς ἡ ὑπηρέτρια, ἠρώτησεν εἶτα ποῦ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ τὸν οἰκοδεσπότην διὰ νὰ συνεννοηθῇ.

— Ἡ κυρία τὸ 'νοικιάζει τὸ σπίτι· ἂν θέλετε νὰ 'μιλήσετε μὲ τὴν κυρία; ἀπεκρίνατο ἡ κορασίς.

— Καὶ κάθεται ἐδῶ ἡ κυρία;

— Μάλιστα.

— Πῶς ὀνομάζεται;

— Κυρία Στεφανῆ.

— Δὲν τὴν γνωρίζω... Καὶ πότε ἠμπορῶ νὰ τὴν ἰδῶ;

— Καὶ τώρα εὐθὺς ἂν θέλετε· εἶνε εἰς τὴν κάμαρά της, περάστε 'ς τὴ σάλα, νὰ τῆς 'μιλήσω.

**

Ὁ Ἀνδρέας ἐκάθησεν ἐπὶ κεντητοῦ τινος ἐδωλίου πλησίον τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τραπέζης καὶ ἀνέμενε. Καὶ ἐπειδὴ ἡ κυρία ἤργει, ἴσως διότι ἦτο ἀτημέλητος, ἔλαβε τὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης λεύκωμα τῶν φωτογραφιῶν καὶ ἤνοιξεν αὐτό. Πᾶσαι αἱ ἐν αὐτῷ μορφαὶ ἦσαν ἐντελῶς ἄγνωστοι, ἀλλ' εἰς τὴν θέαν μιᾶς, τῆς τελευταίας φωτογραφίας, ὁ Ἀνδρέας ἀνεσκίρτησεν ἔκπληκτος. Ἦτο εἰκὼν κόρης δεκαπενταετοῦς ἴσως, νοστιμωτάτης.

— Μπᾶ! σὰν τὴ Σοφία! ἐψιθύρισε χωρὶς νὰ θέλῃ. Τόση ὁμοιότης, παράξενον!

Καὶ ἀφοῦ προσήλωσε πάλιν τὸ βλέμμα ἐπὶ μικρόν,

— Ἀδύνατον, ἀδύνατον! προσέθηκεν. Εἶνε αὐτὴ ἡ ἰδία· γνωρίζω καὶ τὸ φόρεμά της· τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη αὐτό... τὸ τριανταφυλλί...

Φαίνεται ὅτι θλιβερά τις ἀνάμνησις ἀφυπνίσθη ἐκ τῆς θέας τῆς παρθενικῆς ἐκείνης μορφῆς, διότι ἀπώλεσε διὰ μιᾶς ὅλην τὴν εὐθυμίαν, ὅλην τὴν ὄρεξίν του. Ἔκλεισε τὸ λεύκωμα καὶ ἐστέναξεν· ἔπειτα τὸ ἔλαβε πάλιν...

— Καϋμένη Σοφία! ποιὸς 'ξεύρει ποῦ 'βρίσκεται τώρα; ζῇ; ἀπέθανεν; εὐτυχεῖ ἢ δυστυχεῖ; Θὰ μάθω ἴσως. Ἀφοῦ ἔχουν τὴν φωτογραφίαν ἐδῶ θὰ γνωρίζουν καὶ τὸ πρωτότυπον.

Ἦτο τόσῳ βυθισμένος εἰς τὰς σκέψεις του ταύτας, ὥστε σχεδὸν ἐτρόμαξεν ἐκ τῆς μελῳδικῆς φωνῆς ἥτις ἤχησε πλησίον του:

— Μὲ συγχωρεῖτε πολύ!.. Σᾶς ἔκαμα νὰ περιμένετε.

— Ἄ, μπᾶ! ἐγὼ πρέπει νὰ σᾶς ζητήσω συγγνώμην, Κυρία μου, ἔσπευσε ν' ἀποκριθῇ τεθορυβημένος, ποῦ σᾶς ἀνησύχησα. Ἔπειτα δὲν ἔμεινα μόνος· εὑρῆκα γνωρίμους παλαιοὺς εἰς τὰς φωτογραφίας σας.

Ἡ κυρία ἐκάθησεν ἀπέναντι αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου. Ἦτο ἀκόμη νεωτάτη, μελαγχρινή, εὔμορφος καὶ ἐπιχαρίτως ἀφελὴς εἰς τὰς κινήσεις καὶ εἰς τοὺς λόγους, κομψὴ δὲ ἐν τῷ κανονικῶς μικρῷ αὐτῆς σώματι, ὡς μικρὰ καλλιτεχνικὴ ἔκδοσις ὡραίου βιβλίου. Ὀξυδερκὴς ὀφθαλμὸς θὰ διέκρινεν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς ἴχνη θλίψεων μακρῶν· ἀδιόρατοι αὔλακες διεγράφοντο ἐπὶ τῶν δροσερῶν παρειῶν της, ἐφ' ὧν θὰ ἐκυλίσθησαν ἄλλοτε ἄφθονα δάκρυα, καὶ ἡ φωνή της, περιπαθὴς καὶ γλυκεῖα, δὲν ἐφαίνετο ἀσυνείθιστος εἰς στεναγμούς. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα πρὸ πολλοῦ παρῆλθον· καὶ μετὰ τὰς καταιγίδας, ἡ αἰθρία ἐφώτισε πάλιν τὴν ζωηρὰν καὶ φιλόγελων ἐκείνην μορφήν.

Ἰδίως δ' ὅταν ὁμιλῇ, ἡ μικρὰ μελαγχρινή, ἀνεδείκνυτο ἔτι μᾶλλον θελκτική. Τότε ἐπρόβαλλον ὄπισθεν τῶν διαστελλομένων χειλέων μικροὶ λευκότατοι ὀδόντες, καὶ οἱ μαῦροι ὀφθαλμοί της ἐν τῇ ἀντιθέσει ταύτῃ ἐσπινθήριζον ἔτι λαμπρότεροι.

Ὁ Ἀνδρέας δὲν ἦτο ὀξυδερκής· κάθε ἄλλο— ἦτο μάλιστα μύωψ καὶ δὲν μετεχειρίζετο διόπτρα. Ἔπειτα ἡ αἴθουσα δὲν εἶχε πολὺ φῶς, διότι τὰ παραθυρόφυλλα ἦσαν κλειστὰ ἕνεκα τοῦ ἡλίου. Ὥστε μελέτας μὲν φυσιογνωμικὰς δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἐπὶ τῆς μορφῆς τῆς οἰκοδεσποίνης, καθ' ὅσον ὅμως προέβαινεν ἡ περὶ τοῦ οἴκου καὶ λοιπῶν τυπικὴ καὶ ἄνοστος συνομιλία ὁ νέος ἔμπορος ὑπέκυπτεν ὁλονὲν εἰς τὸ θέλγητρον τοῦ βλέμματος καὶ τῆς φωνῆς ἐκείνης, ἰδίως δὲ τῆς φωνῆς, ἥτις εἶχε τὸ παράδοξον προσὸν νὰ ἐνθυμίζῃ ἄλλας γνωστὰς καὶ προσφιλεῖς φωνάς.— Οὕτω τοὐλάχιστον ἐφρόνει ὁ Ἀνδρέας. Βαθμηδὸν δ' ἤρχισε νὰ αἰσθάνηται ἀτονίαν, ἔκλυσιν δυνάμεων, ὡς ἐὰν ἔπιε ναρκωτικόν.

Ἀλλοίμονον εἰς τὴν καρδίαν ἐκείνην ἥτις εὑρεθῇ ἀπέναντι τοῦ διζύγου πυρὸς ὀφθαλμῶν καὶ χειλέων! Ὅσον καλὰ καὶ ἂν εἶνε ὠχυρωμένη δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ παραδοθῇ....

**

Αἱ περὶ τῆς οἰκίας συμφωνίαι κατέληξαν εἰς τὸ ὅ,τι ὁ Ἀνδρέας ἐδέχετο μὲν κατ' ἀρχὴν τὸ τίμημα τοῦ ἐνοικίου, ὅσον τῷ ἐζητεῖτο, ἀλλ' ἐπεφυλάσσετο νὰ τηλεγραφήσῃ αὐθημερὸν πρὸς τὴν μητέρα του καὶ μετὰ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς νὰ προβῇ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ συμβολαίου.

— Καὶ τώρα, Κυρία μου, θὰ μὲ συγχωρήσητε νὰ σᾶς ζητήσω τελευταίαν χάριν; ἠρώτησεν ὁ Ἀνδρέας ἐγερθεὶς ἵν' ἀναχωρήσῃ ἀφοῦ κατέθηκεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ ἐπισκεπτήριόν του.

— Κ' ἐρωτᾶτε; ἀπήντησε χαριέντως μειδιῶσα ἐκείνη.

— Εἶδον εἰς τὰς φωτογραφίας σας μίαν παλαιάν, παιδικὴν γνώριμον. Ἤθελα νὰ σᾶς ἐρωτήσω, ἂν εἶνε συγγενής σας ἢ φίλη; ἂν 'ξεύρητε τί γίνεται τώρα;

— Ποίαν;

Ἐπλησίασε καὶ ἔκυψεν πρὸς τὴν ἀνοικτὴν σελίδα τοῦ λευκώματος. Ὁ Ἀνδρέας εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς πυκνῆς καὶ εὐώδους ἐκείνης κόμης ἐρρίγησεν.

Ἡ κυρία δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστείλῃ δυνατὸν γέλωτα. — Ὁ νέος ἔμπορος σχεδὸν προσεβλήθη, ἐταράχθη.

— Μὲ συγχωρεῖτε ποῦ γελῶ ἔτσι· ἀλλ' ἔχω αἰτίαν σπουδαίαν. Φαίνεται ὅτι κάποια ὁμοιότης θὰ σᾶς ἐγέλασε...

— Καλὲ τί ὁμοιότης; Δὲν εἶνε αὐτὴ ἡ Σοφία;...

— Ναί Σοφία λέγεται καὶ αὐτή... ἐγὼ δηλαδή.

— Σεῖς! Σύ, Σοφία.... Ἄ! ναί! ναί! τυφλὸς ἐγὼ τόσην ὥραν! Κάτι ἔννοιωθα μέσα μου, κάτι μοῦ ἔλεγεν ἡ καρδιά μου, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσα νὰ ὑποθέσω ποτέ.

Ἡ Σοφία ἔμεινεν ἔκπληκτος, ἄναυδος πρὸς στιγμὴν· ὠπισθοχώρησε φοβηθεῖσα.

— Κύριε!..

— Σοφία, μ' ἐλησμόνησες;

Τότε μόλις εἶδεν ἐκείνη ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ ἐπισκεπτήριον, ὅπερ ἔφερε τὸ ὄνομα: *Ἀνδρέας Ἀμπελίδης*.

— Ἀνδρέα! ἄ! ὕστερα ἀπὸ δώδεκα ἔτη, πῶς νὰ σὲ γνωρίσω; Τί σύμπτωσις! τί εὐτυχία!.. Φαντάσου καὶ νὰ παίζωμεν τόσην ὥραν κωμῳδίαν χωρὶς νὰ τὸ 'ξεύρωμεν. Ὅσον συλλογίζομαι τὸ *Σεῖς* καὶ τὸ *Σᾶς*, ποῦ μοῦ εἶπες καὶ σοῦ εἶπα. Τόσον ἀλλάξαμε λοιπὸν καὶ οἱ δύο;

— Καϋμένη Σοφία! Τόσα καὶ τόσα ἔγειναν 'ς αὐτὰ τὰ δώδεκα χρόνια!.. 'παντρεύθηκες ἐσύ, εἶπε θλιβερῶς· ἐγὼ 'ξενιτεύθηκα... Μὰ ἐπὶ τέλους· — μόνον τὰ βουνὰ δὲν σμίγουν, ποῦ λέγει κ' ἡ παροιμία. Νά, πάλι μαζί!

— Θυμᾶσαι τὰ καλά, τὰ τρελλά μας ἐκεῖνα χρόνια 'ς τὴ Σύρα; Θυμᾶσαι τὴ γειτονιά μας;

— Θυμᾶσαι ταὶς ἀγάπαις μας, Σοφία, ταὶς παιδιακίσιαις ἐκείναις ἀγάπαις; Πόσα δάκρυα ἔχυσα ὅταν σ' ἄφησα!

Ἡ εὔμορφος Σοφία ἠρυθρίασεν ἐλαφρῶς καὶ οἱ μαῦροι ὀφθαλμοί της ὑγράνθησαν εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν νεανικῶν ἐκείνων ἐρώτων.

**

Ὅταν ἐμπλεχθῇ τις εἰς τὸ γλυκὺ δίκτυον

τῶν ἀναμνήσεων μένει ἐπὶ πολὺ ὑποπτερυγίζων ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐνεθυμήθησαν ἐπεισόδια, ἐκδρομάς, περιπάτους, χιλίας ἀνοησίας προσφιλεῖς ἐν τῷ βάθει τοῦ παρελθόντος. Εἶτα ἐπηκολούθησαν καὶ αἱ πικρίαι.

Ἡ Σοφία ἀφηγήθη μὲ ὀλίγας λέξεις πῶς τὴν ὑπάνδρευσαν μὲ ἄνδρα γέροντα, φιλάσθενον, φιλάργυρον, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐδεμίαν ᾐσθάνετο συμπάθειαν, καὶ ποίαν τυραννισμένην ζωὴν διῆλθε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ πέντε ἔτη, ἀπομείνασα χήρα ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι δύο ἐτῶν.

Καθ' ὅσον ἐκείνη ὡμίλει, ὁ Ἀνδρέας ἀνέπνεεν, ἀνεκουφίζετο. Τὴν ἐνόμιζεν ὑπανδρευμένην πρὸ μιᾶς στιγμῆς καὶ τώρα ἐμάνθανεν ὅτι εἶνε χήρα. Ὁ θάνατος τοῦ φιλαργύρου αὐτοῦ γέροντος συζύγου τὸν ηὐχαρίστει καθ' ὑπερβολήν. Πόσῳ κακὸς εἶνε ὁ ἄνθρωπος!..

Ὁ Ἀνδρέας ἀφ' ἑτέρου εὐτυχέστερος ἐξιστόρει τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ διατριβήν του.

— Καὶ μ' ἐνθυμεῖσο κάποτε ἐκεῖ, Ἀνδρέα; ἠρώτησε δειλῶς ἡ Σοφία.

— Ἂν σ' ἐνθυμούμουν; Μόνη σου εἶδες πόσον ἐφρόντιζα νὰ μάθω τί γίνεσαι. Θέλεις καὶ ἄλλο; Νὰ λοιπόν!

Ἀνέσυρεν ἐκ τοῦ θυλακίου τὸ χαρτοφυλάκιόν του καὶ ἔδειξεν ἐντὸς μικροῦ χωρίσματος πλεξίδα μελανῶν τριχῶν.

— Τὰ γνωρίζεις αὐτά, Σοφία;

Ἡ νέα χήρα ἠρυθρίασεν ἔτι μᾶλλον:

— Εἶνε δικά μου! Σοῦ τὰ ἔδωκα ἐκεῖνο τὸ βράδυ πρὶν νὰ φύγῃς. Ἀλλὰ κ' ἐγὼ τί μὲ νομίζεις τάχα;

Ἐχάθη διὰ μίαν στιγμὴν καὶ ἐπανῆλθε κρατοῦσα μικρὸν κιβώτιον; τὸ ἤνοιξε καὶ ἔσυρε τεμάχιον χάρτου.

Κι' ἂν φύγω κι' ἂν ξενιτευθῶ 'σὲ μακρυνὸ ἀκρογιάλι,
Μή με ξεχνᾶς ἀγάπη μου, καὶ θὰ γυρίσω πάλι...

Ἀνέγνωσε διὰ φωνῆς μελῳδικῆς, ἣν καθίστα περιπαθῶς τρομώδη ἡ συγκίνησις.

— Τοὺς γνωρίζεις αὐτοὺς τοὺς στίχους, Ἀνδρέα;

— Εἶν' ἐδικοί μου· τοὺς εἶχα λησμονήσῃ ἐντελῶς... Τότε ἔκαμνα καὶ στίχους, τώρα μόνον λογαριασμούς...

— Ποῦ ξέρεις; τώρα ποῦ γύρισες πάλιν 'ς τὸν γαλανὸ οὐρανὸ τῶν Ἀθηνῶν...

— Καὶ σ' εὑρῆκα! θέλεις νὰ 'πῇς. Γιατὶ δὲν τὸ λές;

— Μήτε τὸ ἐννοῶ αὐτό! τὰ περασμένα πέρασαν. Τώρα θὰ φροντίσῃς νὰ εὕρῃς ἀποκατάστασιν ἐδῶ ὅπως σοῦ ἀξίζει· μία κόρη εὔμορφη πλουσία...

— Κακή!!!

— Ὄχι, δὲν εἶμαι κακή! μήτε θὰ ζηλεύσω κἄν. Ἔχω ἀπόφασιν νὰ μὴν 'πανδρευθῶ. Θὰ εἶνε χαράμου εὐτυχία μου νὰ σὲ βλέπω εὐτυχισμένον.

— Ἄφησε αὐτὰς τὰς γενναιότητας· ὕστερα ἀπὸ τόσων χρόνων βάσανα, ὕστερα ἀπὸ τὴν τυραννισμένη ἐκείνη ζωὴ τοῦ πρώτου σου γάμου, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐρημιὰ καὶ μοναξιά, ἀφοῦ ἡ τύχη μὲ στέλνει μὲ τέτοιον παράξενο τρόπο, μὲ τέτοια σύμπτωσιν μοναδική, νὰ σοῦ φέρω ἀγάπη καὶ εὐτυχία, κοιμισμένα γλυκὰ γλυκὰ δώδεκα χρόνια εἰς τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου, διατὶ τὴν διώχνεις ἔτσι τὴν τύχην αὐτήν;

**

Ὡμίλει μετὰ ζέσεως νεανικῆς, σχεδὸν μετὰ θρασύτητος. Ἀλλ' ἡ ἐκ συμπτώσεως ἀνέλπιστος ἐκείνη συνάντησις τὸν ἐμέθυεν.

Ὁλόκληρος ὁ δωδεκαετὴς χωρισμὸς ἀπεσβέννυτο τελείως ἀπὸ τῶν ἀναμνήσεών του. Δὲν ἐννόει ὅτι εἶχε πρὸ αὐτοῦ τὴν Κυρίαν Στεφανή, ἀλλὰ τὴν Σοφίαν, τὴν ἰδίαν δεκαεξαέτιδα φίλην του. Ὁ ἔρως ὁ νεανικός, ὁ μειρακιώδης, κεκρυμμένος τόσα ἔτη ὡς μικρὸς σπινθὴρ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας του, ἀνερριπίζετο ἤδη διὰ μιᾶς ἐκ τῆς συναντήσεως ταύτης, καὶ ἐξεχύνετο εἰς φλόγας ὑπερτάτης ἀγάπης. Ἀλλ' ἡ νέα χήρα τὸν ἀνέκοψε:

— Ἀνδρέα, δὲν θέλω νὰ θυσιασθῇς χάριν ἐμοῦ. Εἶμαι χήρα, ἡλικιωμένη, μὲ μικρὰν περιουσίαν! Θὰ χάσῃς χάριν ἐμοῦ τὸ μέλλον σου, τὸ στάδιόν σου. Ποτέ, ποτέ!

— Σοφία, σ' ἀγαπῶ! Ὅλ' αὐτὰ εἶνε ἀνοησίαις ποῦ λές. Σὺ ἡλικιωμένη! τὸ λές, κοκέττα, ἐπίτηδες αὐτό. Περιουσίαν; δὲν θέλω· δόσε την εἰς τὸ πτωχοκομεῖον. Σοφία, γιατὶ ξεχνᾷς τὰ ὡραῖά μας ἐκεῖνα παιδικὰ ὄνειρα· νὰ ζήσωμε μαζί, εὐτυχισμένοι, ἀγαπημένοι; Ὅταν ἦλθε ἡ ὥρα νὰ ἀληθεύσουν, γιατὶ γίνεσαι κακή, πεισματάρα;

— Καὶ ἡ μητέρα σου; δὲν συλλογίζεσαι τί θὰ εἰπῇ ἡ μητέρα σου;

— Ἡ μητέρα μου θὰ φιλήσῃ γλυκὰ τὰ μάτια τῆς ἀκριβῆς κόρης της.

Ἐν τῇ θέρμῃ τῶν αἰσθημάτων τοῦ εἶχε κλίνῃ σχεδὸν ἱκετευτικῶς πρὸ τῶν ποδῶν της:

— Ἀνδρέα, σὲ παρακαλῶ κάθησαι...

Ὁ Ἀνδρέας ὑπήκουσεν.

— Ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας. Τὸ σπίτι λοιπὸν τὸ θέλεις, ἂν συγκατατεθῇ καὶ ἡ μητέρα σου... Καὶ προσεπάθει δῆθεν νὰ προσποιηθῇ ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἡ συγκίνησις αὐτῆς ἐπροδίδετο· ἔτρεμε σύσσωμος.

— Σοφία, εἶπεν ὁ Ἀνδρέας ἠρεμώτερον, ἂς ὁμιλήσωμεν γιὰ τὸ σπίτι ἀφοῦ θέλῃς· σὺ τὸ ἀφίνεις ἐπειδὴ εἶνε μεγάλο, καὶ εἰς ἐμένα ἔρχεται μεγάλο. Ἂν τὸ κρατήσωμε μαζί, ἂν τὸ μοιρασθοῦμε, θὰ μᾶς ἔρχεται ἴσια ἴσια.

Καὶ ἐπειδὴ ἐκείνη ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν σιωπηλή,

— Ἡ μήπως δὲν μ' ἀγαπᾷς πλέον; ἠρώτησε μὲ παράπονον.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἡ ὑπηρέτρια, ἥτις ἠπόρει καὶ διὰ τὴν παρατεταμένην ἐπίσκεψιν τοῦ ἀγνώστου ἐκείνου ἐνοικιαστοῦ, προέβαλε τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς ἡμικλείστου θύρας. Ἡ ἀπορία δ' αὐτῆς μετεβλήθη εἰς ἔκπληξιν, ὅταν εἶδε τὸν κύριον καθήμενον ἐν οἰκειότητι παρὰ τῇ κυρίᾳ της.

— Κυρία, εἶπεν ὀλίγον προπετῶς, ἔστειλεν ὁ κύριος ποῦ εἶδε χθὲς τὸ σπίτι καὶ μηνᾷ πῶς τὸ θέλει καὶ θὲ νἄρθῃ τὸ ἀπόγεμμα γιὰ τὸ συμβόλαιο.

Ὁ Ἀνδρέας συνεταράχθη, ἡ Σοφία ὠχρίασε· μετὰ τὴν τελευταίαν ἄδικον μομφὴν ἣν ἔρριψε κατ' αὐτῆς, ἀνεζήτει τὸ βλέμμα του ἵνα τὸν διαψεύσῃ, κ' ἐκεῖνος ἀνεζήτει τὸ ἐδικόν της ὅπως ζητήσῃ συγγνώμην. Τὰ βλέμματά των διεσταυρώθησαν πλήρη ἀγάπης. Ὁ Ἀνδρέας ἀνέμενε πνευστιῶν τὴν κρίσιμον ἀπάντησιν. Ἡ ὑπηρέτρια, ἥτις ἐννόει καὶ δὲν ἐννόει, ἵστατο ἄναυδος:

— Πές, ὅτι λυποῦμαι πολύ, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ δώσω τὸ 'σπίτι.... Νὰ σοῦ 'πῶ, βγάλε καὶ τὸ ἐνοικιαστήριον ἀπὸ τὴν πόρτα. Θὰ τὸ κρατήσω ἐγὼ ἡ ἰδία.... *δὲν ἐνοικιάζεται.*

Γεωργιος Δροσινης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΡΙΑΡΗΣ

Ὁ ἥρως τοῦ Σελίνου, ὁ ἔνδοξος ὁπλαρχηγὸς τῆς Κρήτης Κωνσταντῖνος Κριάρης, τὸν βίον τοῦ ὁποίου περιστέφει ἡ αἴγλη ὁλοκλήρου ἱστορίας εὐκλεῶν κατορθωμάτων, ἐγεννήθη ἐν Κουστογεράκῳ τοῦ Σελίνου περὶ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος· νεαρώτατος ἔτι παρηκολούθησε τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο ἀδελφούς του εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ῥωμαλέος καὶ ἀτρόμητος μετασχὼν τῶν κινδύνων αὐτῆς, διὰ δὲ τῶν πολεμικῶν προτερημάτων του, τὰ ὁποῖα ἀρχῆθεν ἔδειξεν, ἔκτοτε διαγράψας τὸ ἔνδοξον στάδιον ἡρωϊσμοῦ, τὸ ὁποῖον μετέπειτα διήνυσε. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1841, ὥριμος ἤδη τὴν ἡλικίαν, ἐγένετο ὑπασπιστὴς τοῦ ἐπισημοτάτου τότε ἀρχηγοῦ τοῦ Σελίνου Ἰακώβου Κούμη, ἐπιδείξας πλὴν τῆς ἀνδρίας καὶ σύνεσιν πολλήν, πρὸ πάντων δὲ ἀκεραιότητα χαρακτῆρος ἀδαμαντίνην, δι' ἧς ἐφείλκυσεν ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν δυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης καὶ κατέστη ὁ κυρίως καὶ πράγματι ἀρχηγὸς τοῦ ἔργου, ἀλλὰ συναγωνιστὴς πάντοτε φλογερὸς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ τελευταίου ἀντάρτου καὶ πρῶτος παντοῦ, ἵνα μὴ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ὑψηλοτέρων καθηκόντων του στερῇ τὰς ἐπαναστατικὰς τάξεις σκοπευτοῦ ἀλαθήτου καὶ σθεναροῦ μαχητοῦ, οἷος πάντοτε ἦτο. Τῷ 1858 πάλιν πρῶτος αὐτὸς ὑψόνει τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ὡς ἀρχηγὸς τοῦ Σελίνου, καὶ τῷ 1866 ὡς ἀρχηγὸς ὁλοκλήρου τοῦ δυτικοῦ τμήματος τοῦ Σελίνου· ἡ ἀλληλουχία δ' αὕτη τῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων του κατέστησε τὸ ὄνομά του φοβερὸν ἐν τοῖς πολέμοις καὶ διαλάμπον ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ πολυταράχῳ ἱστορίᾳ τῆς Κρήτης, ἣν ἐχειραγώγησε πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ἡγούμενος τότε πολλῶν λογάδων μαχητῶν περικυκλοῖ πρῶτον τοὺς ἐν τῷ χωρίῳ Κανδάνῳ Τούρκους μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των καὶ συνάπτει μεγάλην ἐν Ἀγίᾳ Ῥουμέλῃ μάχην, περισώζων μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τὰς ἐκεῖ συγκεντρωμένας οἰκογενείας τῶν ἐπαναστατῶν· καταδιωχθεὶς εἶτα ὑπὸ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κισσάμου καὶ ἐκέρδησεν ἀξίαν λόγου μάχην κατὰ τῶν Τούρκων, ἀποπειραθεὶς δὲ νὰ πολιορκήσῃ τὸ Καστέλι, φρούριον ἰσχυρόν, ἐξεδιώχθη ὑπὸ δεκαπεντακισχιλίων Τούρκων, καὶ δυσανασχετῶν καὶ πικραινόμενος διότι δὲν ἐπραγματοποιοῦντο οἱ πόθοι του καὶ δὲν ἀπεδίδετο δικαιοσύνη εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του, ἀπεχώρησεν εἰς τὸ χωρίον Σαμεριά, ἀπρόσιτον εἰς τουρκικὰ στρατεύματα. Ὅτε δ' ἐν τέλει ἡ ἡρωὶς νῆσος ὑπεχρεώθη νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, ὁ Κριάρης μόνος δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν τῶν ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἠθέλησε νὰ διαφύγῃ διαρρηγνύων τὴν φυλάσσουσαν τὰς παρόδους τοῦ Σελίνου τουρκικὴν φρουρὰν μετ' ὀκτὼ σωματοφυλάκων του, ἀλλὰ κυκλωθεὶς ὑπὸ πεντακοσίων ὀθωμανῶν, συνεπλάκη καὶ καιρίως τραυματισθεὶς ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Σελὶμ ἀγᾶν Φούρχαν, Σελινιώτην καὶ αὐτόν, ἐχθρόν του δὲ ἄσπονδον, ὅστις ὅμως τιμῶν τὴν ἀνδρείαν, ἥτις καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς ἐπέβαλλεν εἶδος εὐλαβοῦς σεβασμοῦ, τὸν ἔπεμψεν εἰς τὸ ἐν Χανίοις νοσοκομεῖον, ὅπου ἰάθη καὶ ἀποδρὰς ἦλθεν ἐνταῦθα, καταβεβλημένος μὲν ἀλλὰ μὴ ἀποθαρρυνθεὶς καὶ ἐξηκολούθησε διενεργῶν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγάλου πόθου τῆς μεγάλης καρδίας του, τῆς ἑνώσεως τῆς Κρήτης. Καὶ ἰδοὺ πάλιν, νέας ἐπαναστάσεως ἐκραγείσης ἐν Κρήτῃ τῷ 1878, ὁ Κριάρης, γέρων ἤδη, ἔδραμεν ἐκ τῶν πρώτων ἐκεῖ καὶ φοβερὸς πάντοτε προσβαλὼν ἡρωϊκώτατα τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὸ Χοιροσπηλιὸ κατετρόπωσεν αὐτὸν καὶ προσέθετο εἰς τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν θριάμβων του ἕνα ἔτι αὐτόν, τὸν τελευταῖον, διότι καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη κατεπιέσθη καὶ κατεστάλη πολιτικῇ βίᾳ· περίλυπος δὲ ὁ γηραιὸς ἥρως ἐπανῆλθεν ἐνταῦθα καὶ διήγαγε τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας του ἀπολαμβάνων τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας πάντων. Τὸ ὄνομά του ἔψαλεν ἡ ποίησις καὶ θὰ περισώσῃ ἔνδοξον καὶ τίμιον ἡ ἱστορία· πλέον δὲ ἢ ἑκατὸν συγκρούσεις καὶ μάχας ἀγωνισθεὶς πρὸς τοὺς Τούρκους ὑπῆρξεν ἔξοχος τύπος ἐπαναστάτου.

Εἰς τὰς ἑκατὸν αὐτὰς μάχας του μία ποτὲ σφαῖρα μολύβδου ἐκ πυροβόλου συρίξασα, τὸ διηγεῖτο ἔκτοτε ὁ ἴδιος, τὸν ἐκτύπησε κατὰ μέτωπον

εὐθύ, ἀλλ' ὄχι, δὲν διέτρωσε τὸ ἄτρωτον κρανίον του, ἀλλὰ περιολισθήσασα ἔζωθεν ὅλον τὸν κύκλον τῆς κεφαλῆς του, ἔπεσε νεκρά, χαράξασα μόνον εἰς τὴν ἐπιδερμίδα τοῦ κρανίου του ἐλαφρὰν γραμμὴν αἵματος ὡς στεφάνην ἐπ' αὐτοῦ! Ἦτο αὐτὸ τὸ ἄσβεστον στεφάνωμα τῆς ἀνδρείας του ὑπὸ τῶν βροτολοιγῶν πολέμων, αὐτῶν τούτων ἀναγνωρισάντων ἐν θαυμασμῷ τὸ ὑπέροχον τῆς ἐν αὐτοῖς ὑπάρξεώς του καὶ ἀπαθανατισάντων αὐτόν. Οἱ Κρῆτες ἐθεώρουν αὐτὸν καύχημά των καὶ τὸν ἐσέβοντο ὡς πατέρα, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἀνεγνώρισε τοὺς ἀγῶνάς του καὶ ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ῥήγα Παλαμήδου ἐργασθεῖσα ἐπιτροπὴ τῶν ἀγωνιστῶν ἀπένειμεν αὐτῷ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ὁ βασιλεὺς ἐκπαιδεύει ἐν τῇ στρατιωτικῇ τῶν Εὐελπίδων σχολῇ τὸν νεώτερον υἱόν του καὶ τὸ συμβούλιον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας εἶχε προσλάβει ὑπότροφον τὴν θυγατέρα του ἐν τῷ Ἀρσακείῳ.

Οὕτως ἀπῆλθεν ἐξ ἡμῶν καὶ τὸ γενναῖον τοῦτο τέκνον τῆς Κρήτης, ὁ ὅσον φοβερὸς εἰς τοὺς πολέμους τόσον μειλίχιος εἰς τὰς συναναστροφάς του, ἁπλοϊκώτατος ἐκεῖνος ἥρως τῶν μακρῶν αὐτῆς ἀγώνων. Συναναστρεφόμενός τις πρὸς τὸν Κριάρην καὶ βλέπων τὴν παροιμιώδη ἁπλότητά του καὶ μακαρίαν ἀγαθότητα ἐκείνην, ὡς ἀθῶου παιδός, ἐλησμόνει τῶν μαχῶν τὰς σπαρακτικὰς σκηνὰς καὶ ἐπίστευε μόνον εἰς τὸ ὅσιον καὶ πάναγνον τοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἔλεγεν, ὅτι πραγματικῶς μόνον ἀγγελικὴ ἀθωότης ἦτο δυνατὸν νὰ μαντεύσῃ αὐτὴν καὶ νὰ τὴν ἐπιζητῇ τόσον θείαν ἔχουσαν τὴν πηγήν της καὶ τόσον ἐγγὺς τῇ ἀθανασίᾳ περιϊπταμένην.

Η ΑΡΡΩΣΤΗ

Εἰς τὸ σοφᾶ της σὰν ἐχθὲς νὰ ἦνε ξαπλωμένη
ὅλη εὐμορφιὰ καὶ ἄρωμα, ὅλη δροσιὰ καὶ χρῶμα,
νὰ βλέπῃς ὅλη τὴ ζωὴ 'στὰ μάτια της κλεισμένη
καὶ νὰ νομίζῃς πῶς 'μιλεῖ, κι' ὅταν σωπαίνῃ ἀκόμα.
Κ' ἐκεῖ σιμὰ 'στ' ὁλόμαυρο τῆς μάγισσας κεφάλι
ξετρελλαμένος ποιητὴς τραγούδια νὰ τῆς ψάλλῃ.

—

Καὶ ν' ἀρρωσταίνῃ ἄξαφνα νὰ πέφτῃ 'στὸ κρεββάτι,
νὰ γίνεται ὁλόχλωμη, νὰ πάσχῃ, νὰ πονῇ.
νὰ σὲ κυττάζῃ μὲ θαμπό, μισοσβυσμένο μάτι,
καὶ πυρετὸς τὸν ἄγγελο σκληρὰ νὰ τυραννῇ·
Κι' ἀντὶ τρελλὸ τραγουδιστὴ ν' ἀκούῃ 'στὸ πλευρό της,
νὰ βλέπῃ τὸ γιατρὸ σιμὰ εἰς τὸ προσκέφαλό της!

ΔΗΜ. ΚΟΚΚΟΣ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἡ μαμὰ πρὸς τὸν μικρόν της υἱόν:

— Ἀλέκο, νά, πάρε τοῦτο τὸ μῆλο, νὰ τὸ φᾶτε μὲ τὴν ἀδελφή σου· μὰ κύτταξε νὰ τὸ μοιράσῃς χριστιανικὰ μαζύ της.

— Μὰ πῶς κάμνουν, μαμά, γιὰ νὰ μοιράσουν χριστιανικά;

— Ἐκεῖνος ποῦ μοιράζει δίνει τὸ μεγαλείτερο μέρος 's τὸν ἄλλο, παιδί μου.

Ὁ Ἀλέκος δίδων τὸ μῆλον εἰς τὴν ἀδελφήν του:

Νά, μοίρασέ το σύ!

***

— Καὶ πῶς, Κυρία, ἀκόμη φορεῖτε πένθιμα, ἐνῷ ὁ μακαρίτης σύζυγός σας ἔχει ἀποθάνει πρὸ δύο ἐτῶν;

— Μὰ 'ξεύρετε, Κύριε, τὰ φορῶ ἀκόμη γιατί ὁ κόσμος 'μπορεῖ νὰ ξεχάσῃ πῶς εἶμαι χήρα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἐὰν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔφερον εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον τὰς δυστυχίας αὐτῶν ἵνα ἀνταλλάξωσιν αὐτάς, εἶνε βέβαιον ὅτι ἕκαστος θὰ ἀπήρχετο ἐκεῖθεν ἀποκομίζων ὅ,τι ἔφερε πρὸς ἀνταλλαγήν.

Ἐξ ὅλων τῶν δαπανῶν ἡ μᾶλλον βαρύτιμος εἶνε ἡ δαπάνη τοῦ χρόνου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, τὸν ὁποῖον ὁ κ. Ἀντωνιάδης ἀνέγνω ἐν τῷ νεκροταφείῳ πρὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ Κριάρη, παρενεβλήθη βραχὺ ἐπεισόδιον τοῦ βίου τοῦ ἀνδρείου πολεμιστοῦ, ὅπερ ἐν συγκινήσει ἠκούσθη, μαρτυροῦν περὶ τῆς ἀφελοῦς αὐτοῦ μεγαλοψυχίας.

Πέρισυν εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν ἐθεᾶτο ἐπί τινα καιρὸν ὁ Κριάρης συμβαδίζων παρὰ τὸ πλευρὸν ἀνδρὸς πάσχοντος τοὺς ὀφθαλμούς, φέροντος καὶ ἐκείνου τὸ ἔνδυμα τῶν Κρητῶν, καὶ φιλοστόργως ὑποστηρίζων τὰ βήματά του. Ὁ ξένος οὗτος ἦτο ὁ Μουσουλμάνος Σελὶμ Φούρχας, ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ Κριάρη, ἀλλ' ἀνδρεῖος μαχητὴς καὶ ἔντιμος. Ὅτε κατὰ τὴν ἡρωϊκήν του ἐκείνην ἀντίστασιν, βαρέως πληγωμένος ὁ Κριάρης, μετ' ὀλίγων ὀπαδῶν του, ἐκυκλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, δὲν συγκατετέθη νὰ παραδώσῃ ἑαυτὸν εἰς τὰς χεῖρας ἄλλου, εἰμὴ εἰς τὰς τοῦ Σελίμ. Οὗτος παραλαβὼν τὸν πολύτιμον ἐχθρὸν εὐσεβάστως ἐφρόντισε νὰ ἀσφαλίσῃ καὶ μεταφέρῃ εἰς Χανία, ἔνθα νοσηλευθείς, ἔφυγεν ἐκ τῆς δούλης πάλιν πατρίδος του ἐν μέσῳ ἡμῶν.

Μετὰ ἔτη ὁ Σελὶμ Φούρχας, παθὼν τοὺς ὀφθαλμούς, κατέφυγεν ἐνταῦθα πρὸς θεραπείαν. Μαθὼν τὴν ἔλευσίν του ὁ Κριάρης, ἔσπευσε νὰ παραλάβῃ καὶ φιλοξενήσῃ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ· καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔπνεον πῦρ καὶ θάνατον ἐναντίον ἀλλήλων ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, ἐτέλουν τὰ μνημόσυνα τῶν ἀγώνων των εἰρηνικώτατα συμπεριπατοῦντες ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ 1884, — Β' 815.